

Dnesek

ROČNÍK I

V PRAZE 25. ČERVENCE 1946

ZA Kčs 3.50

Co se píše o pracovní morálce

DR BOHUMIL JANOUŠEK

Kam lidský život?

DR FRANTIŠEK KAFKA

Divadlo ve »Velkém státě«

ANTONÍN FENCL

Žít nebo nežít

DR JIŘÍ ALTER

Očistec a vykoupení štrálských Čechů

JOSEF NĚMEČEK

Pět artikulů zestátněného průmyslu

Zprávy z úřadů — Svoboda jakožto odvaha — Parlamentní technika — Dovolená v pohraničí — Demokracie je kontrola — Navrch socialista, uvnitř liberál — Naslouchejte... — Zaslouží si to? — Antisemitismus — Technika, vojna a mír — Technik nepatří do generálního ředitelství? — Mladí o sobě — Listárna redakce.

SPOŘITELNY

poskytují úvěry
v běžném účtě
a eskontují
zejména
obchodní
směnky

SPOŘITELNY
poradí vám spolehlivě
ve všech peněžních
záležitostech

Dokonalý
kancelářský
nábytek

PRAHA II
Vodičkova
ulice čis. 28

Výstava »DĚTSKÝ SVĚT«

hračky, dětské knihy a fotografie ve Stromovce, v budově Moderní galerie je pro velký zájem prodloužena. Otevřeno od 9 do 19 hod. Vstupné dospělí 6 Kčs, děti 3 Kčs. Každé pondělí je pro děti vstup volný.

Je předností této jeho lyriky, že vyvěrá z pohnutého prožitku a má jeho dynamiku, takže rozjímavé zaujetí se tu proměňuje v samo dobrodružství duše a spolu se přetavuje do melodie přímo písňové.

PRÁCE

o básnické sbírce

SEVŘENÁ OBLAKA

od

Ivo Fleischmanna

90 stran, cena Kčs 36.—

Dodá každý knihkupec.

FR. BOBOVÝ

KANCELÁŘSKÝ NÁBYTEK

psací stoly, stálky pod stroj, skříně, registry přímo ze sklady dodává firma

KAREL HÁJEK, PRAHA V,
Maislova ul. 15, zadní trakt. Tel. 617-22

SLOVANSKÁ KOLEJ

pro dívky v zámku Měšicích u Prahy.

ZÁŘÍ 1946 — ČERVEN 1947.

Rok intenzivní přípravy pro život.

Ruština — angličtina — vzdělání — studium — sporty.

Návštěva středních a odborných škol v Praze.

Žádejte prospekt: Sekretariát SLOVANSKÉ KOLEJE, Praha I, Revoluční 15. Telefon 604-24.

Co se Vám dnes líbí,
můžete již zítra mít. Na
žádání odstín Vám pře-
barví látky neb šaty
barvy Brauns.

Brauns
dokonalá barvení doma

OBSAH DNEŠKA Č. 17: MI: Hledání pravdy o Slovensku. — HUGO VAVREČKA: Bojovník proti drahotě. — DR VLADIMÍR MINAŘIK: O nový životní styl. — DR JIŘÍ ALTER: Žít nebo močit. — Snímek a vídeň program. — Dovětek k Plzni a Olomouci. — Demokracie jest káček. — Tak či onak? — Spokojenost a nespokojenost. — O novinářskou pravdu a mravnost. — Cenový úrad útočí. — Od Ostrova Tugligowského ke Kielcům. — Výchova k smrti. — Hlasy z periferie. — Žně, rozhlas a film. — Po Havlíčkově jubileu. — Listárna redakce. — Kulturní zpravodaj.

Dnesek

VDÁVÁ SDRUŽENÍ KULTURNÍCH ORGANISACÍ

VYCHÁZÍ TÝDNĚ VE ČTVRTEK

REDAKCE A ADMINISTRACE PRAHA I, NÁRODNÍ TR. 9

Telefon číslo 890-51 až 54. — Účet poštovní spořitelny číslo 25.622. — Nevýžádané rukopisy se nevracejí. — Předplatné na rok Kčs 168.—, na půl roku Kčs 84.—, na čtvrt roku Kčs 42.—. Jednotlivá čísla Kčs 3.50. — Dohledací pošt. úřad Praha 25. — Odpovědný redaktor Ed. Vavrečka. — Tiskárna Mělnická, Praha III, Václavské náměstí 24.

řídí Ferd. Peroutka

Co se píše o pracovní morálce

Nedostatečná pracovní morálka projevuje se jednak častou nepřítomností v práci, jednak sníženou a méně kvalitní výkonností.

Nepřítomnost v práci byla studována ve Francii ve dnech 12.—16. listopadu 1945 (v pondělí až pátek, sobota byla vynechána, protože se obvykle nepracuje) anketou v podnicích, pořádanou studijním oddělením inspektorů práce. Výsledky ankety podle »Revue Française du Travail« byly tyto:

1. Dnem největší nepřítomnosti bylo pondělí (a pravděpodobně by byla bývala též sobota).

2. Nepřítomnost byla větší u dělníků (8.7 proc.) než u úředníků (4.8 proc.); vcelku se však měnila podle významu zaměstnanecké kategorie v příslušném podniku: tak v obchodech a bankách, kde je počet úředníků větší, byla větší nepřítomnost úředníků.

3. Kraje zemědělské měly nepřítomnost nižší.

Jako příčiny nepřítomnosti jsou uváděny:

1. Přílišná blahovolnost lékařů k pojištěncům.

2. Snížená profesionální svědomitost zaměstnané mládeže.

3. Větší nepřítomnost žen, zejména vdaných.

4. Kvalifikovaní dělníci jsou více pardonováni, protože je jich nedostatek.

5. Za pěkného počasí je větší nepřítomnost, zejména v sobotu a v pondělí.

6. Značnou roli hrají dopravní nesnáze, zejména na venkově.

7. Konečně pondělí bývá dnem odpočinku po nedělní únavě.

Jako prostředků k potírání nepřítomnosti bývá používáno odměn pro pilné a pokut pro chybějící. Tyto prostředky nemají však valného významu. Je zapotřebí nějakého opatření generálního.

Dodejme k této anketě, že jinde byl jako důvod časté nepřítomnosti zjištěn alkoholismus; stejně však nutno poukázat na zhoršený zdravotní stav, nedostatečnou výživu a na obecné snížení pracovní svědomitosti.

Pokud se týká

snížené a méně kvalitní výkonnosti,

čteme v článku Jiřího Hejdy »Zásobování, výroba a ceny« (Dnešek č. 12): Přesto, že velké průmyslové koncerny jsou přeplněny a z pohraničí jsme vyvezli jen něco přes 300.000 Němců, vyrábíme málo. V těžbě uhlí je k stejné úrovni výroby jako v roce 1937 zapotřebí o 50 proc. více zaměstnanců. Pan poslanec Zápotocký konstatoval v jednom podniku až 90 proc. zmetků.

Podle »Obzorů« z 29. června nedosahuje průměrná výkonnost dělnictva 40 proc. předválečného stavu; v některých průmyslových odvětvích, jako ve výrobě automobilů a lokomotiv, nepřekročila výroba 2 proc. předválečné výroby, výroba železničních vozů 10 proc.; výkonnost textilních průmyslů dosahuje sotva 10 proc. normální spotřeby; v Baťových závodech ve Zlíně se před válkou vyrábělo 50.000.000 párů obuvi — dnes je dosud prodej obuvi vázán na úřední povolení.

Jako příčiny nedostatečné výkonnosti bývají uváděny — vedle okolností vyjmenovaných již v případě nepřítomnosti — okolnosti tyto:

1. Špatné rozvrstvení pracovních sil, a to nejen podle jednotlivých odvětví výrobních, ale i podle oblastí krajových. V »Hospodáři« 1946 č. 1 v článku »O lepší distribuci pracovních sil ve výrobě« čteme: Některé průmysly jsou překrveny, na př. výroba železa a oceli, jiné

trpí nedostatkem pracovních sil, na př. průmysl textilní a oděvní. Překrvenost pracovní morálku nesmírně podlamuje a demoralisace se pak nakažlivě přenáší na odvětví ostatní. Povážlivá je překrvenost úřednictva. J. Kratochvíl v článku »Rozsídlení našeho průmyslu« (Nové hospodářství 1946 č. 2) píše: Je nutno odstraniti stav charakterisovaný na jedné straně předimenzováním některých oblastí a na druhé straně nedostatkem průmyslové činnosti. Tak část průmyslové kapacity z nedostatku pracovních sil zůstává nevyužita, zatím co jiné kraje (jižní Čechy, jihozápadní Morava, Slovensko) živoří bez průmyslových podniků při nadbytku pracovních sil.

2. Nedostatek pracovní svědomitosti u mládeže, která nepoznala práci předválečnou. Jiří Hejda v »Dnešku« č. 12 píše: Drží se sice kádr starých, zapracovaných dělníků — mezi 30 až 40 lety, kteří pracují tak jako před válkou, ba ještě více; jinak je však všeobecný nedostatek pracovní morálky, zejména mládeže.

V jednom případě se proti mladému dělníkovi, který bezdůvodně odmítl jíti na montáže, postavila sama závodní rada a vyžádala si rozhodnutí ÚRO; za 2 měsíce nedostala odpověď.

3. Nedostatek zaměstnanců kvalitních i pomocných dělníků následkem útěku od práce manuální k práci kancelářské, od práce hrubé k práci lehčí. Zde opět vede mládež, vynikající větší citlivostí než svědomitostí a znalostí. Dr. O. Schmidt v článku »Úvaha o důchodech a společenském prestiži« (Dnešek č. 13) píše: Nedostatek dělníků, zvláště pomocných, je v průmyslu velmi citelný a zvětší se neobyčejně po odsunu Němců. V zemědělství je situace ještě daleko horší, neboť se již dnes nedostává 100.000 lidí. Velký nedostatek pracovníků vykazují řemesla, vůbec učňovské kategorie všeho druhu — naproti tomu je přiliv mládeže na studia tak veliký, že jej školní budovy nestačí pojmuti. Co je příčinou návalu do úřednických povolání a odklonu od tělesné práce? Je to moment hmotný, záležející v lepším honorování t. zv. duševní činnosti? Jistě nikoliv. Doktor práv, komisař, ženatý, bezdětný, má po pěti letech v Praze plat 3960 Kčs brutto. Vysoce kvalifikovaný dělník v kovoprůmyslu (osmá hodnotící třída) má 18.20 Kčs na hodinu, k čemuž se přiznává výkonnostní příplatek, takže průměrný jeho výdělek je 4190 Kčs brutto. Nemůžeme dnes naléztí popeláře, posluhy, pomocnice v domácnosti, dlaždiče, čistíče stok a pracovníky podobných povolání s nízkým stupněm společenského prestiže. Proč? Protože theoreticky zvítězila v našem systému hodnota práce, avšak prakticky se nevyvodily z tohoto vítězství ještě důsledky ve směru společenského hodnocení prací a pracovníků. Teprve po provedení této revize budou se lidé věleňovati do jednotlivých povolání více v soulase s objektivní potřebou a bude možno uvéstí v soulad sociální prestiž a hmotné odměňování.

4. Hromadění neschopných zaměstnanců ve veřejných úřadech. Dr. Jiří Fischer v »Čili« 1946 č. 8 v článku »Hospodářme rozumně s odborníky« praví: Je mnoho pozorovatelů, kteří tvrdí, že podniky přebírají státním úřadům schopné lidi, neboť platí daleko lépe.

5. Nízká reální mzda — následkem cenové politiky. V »Hospodáři« č. 2 píše Dr. Jan Nebesář v článku »Politika hospodářské aktivity«: Příčinou nevýkonnosti není jen nedostatek pracovní morálky — nevýkonnost vyskytuje se i při práci honorované mzdou akordovou. Je tu vedle nedostatku pracovní morálky i činitel »hospodářský«: snížená aktivita spočívá v tom, že ani při práci akordní není následkem politiky cenové reální mzda

taková aby stačila na podstatné ukójování poválečného hladu po zboží, a proto se toto ukójování stále ještě odkládá a tím odpadá podnět k větší výkonnosti. V »Hospodáři« č. 1 čteme: Nevhodná cenová politika snížila kupní sílu mas do takové míry, že všeobecná nesmírná poválečná potřeba zboží nemůže dojíti vyjádření poptávkou ani při práci akordní a větší výkonnost ztrácí individuální opodstatnění.

Stejný vliv na reální mzdy jako politika cenová má i politika měnová. Ing. J. Halbhuber v článku »problematika přebytku kupní síly« (Nové hospodářství 1946 č. 3) píše: Naší měnovou reformou jsme z přebytku skočili rázem do nedostatku. Dr. Kadlec, autor knihy »Přebytek kupní síly a jeho odstranění«, měl by nyní napsat knihu »Nedostatek kupní síly a jeho odstranění«.

6. Poměrně příliš vysoká, neodborně stanovená úkolová mzda v některých výrobních odvětvích. Vynikající odborník Th. Pistorius píše v článku »Mzdy do rovnováhy potřeb« v časopise »Svět práce« z 20. června: Domácí krejčí pracuje se svou ženou pro prostějovský konfekční průmysl jen 3 nebo 4 dny v týdnu, a to jen proto, jak sám uvádí, že kdyby oba pracovali s takovou intenzitou jako před válkou, vydělali by měsíčně při nejnižších úkolových sazbách 18 až 20 tisíc měsíčně, že jim však plně stačí výdělek 7 až 9 tisíc Kčs, kterého dosáhnou třídenní a čtyřdenní prací. Děvče brzy po vyučení vydělá v téměř průmyslu, pracuje-li hbitě 6 dní v týdnu, až 9.000 Kčs měsíčně. Jiný příklad: V žehlárně byla stanovena úkolová sazba v předpokladu, že žehlíčka vyžehlí za hodinu 4 a půl košile, ve skutečnosti však vyžehlí 7—8 košil; časová studie nesouhlasí tedy s výkonem. Neodborně stanovená úkolová mzda není zjevně řídkým. Mzda byla stanovena neodborníky na základě mylných předpokladů, bez předběžných časových studií o průměrném trvání pracovního úkonu a bez ohledu na výsledky dřívější normální práce ve směně. Přemrštěná sazba úkolové mzdy nepodlamuje jenom morálku blahovoleně odměňovaného pracovníka, ale i těch, kteří za svou práci nejsou tak blahovoleně odměňováni, neboť je lidské, že pracovníci všech kategorií citlivě srovnávají způsoby odměňování pracovníků zásluh. Nepřiměřená mzda oslabuje výkon, zvyšuje výrobní náklady a tím cenovou hladinu, tím znehodnocuje reální hodnotu reálních mezd, znemožňuje poptávku spotřebitelů a tím odhyt zboží, podlamuje výrobnost a vede ke krizi z nedostatku. Nelze tedy říci, že by neodůvodněnější blahovolenější honorování pracovníků zásluh nebylo asociální.

7. Důchodová daň, znehodnocující výkonnostní přídatky ke mzdám, takže jich není ani dělnictvem používáno.

8. Hospodářská nepodnikavost a thesaurace kapitálu. Podle »Hospodáře« č. 1: Následkem cenové politiky snížená kupní síla nedovoluje dostatečnou poptávku — a proto, ač potřeba spotřebitelů by mohla vésti ke konjunktúře, není důvodu k podnikání, ohromné zisky jsou thesaurovány a celý svět stojí na prahu krise a hladu.

9. Konečně i stagnace zahraničního obchodu u má vliv na pracovní morálku. »Hospodář« č. 1 cituje »Observer« z 26. V.: Dánští výrobci masa a slaniny mají těžkou hlavu, protože jejich zboží je neprodejné, v Dánsku je veliký nadbytek masa... Švédští obchodníci s rybami nabídli ryby hladovějícím evropským zemím za poloviční tržní cenu; ježto nabídka nebyla přijata, rozhodli se hoditi dvě třetiny úlovku zpět do moře. V anglickém přístavu North Shields bylo hozeno zpět do moře skoro půl milionu sledů. — Kdyby náš dělník měl možnost koupiti si potraviny v cizině zničené, byl by to nejpřirozenější podnět k zvýšení jeho pracovní výkonnosti jakožto zvýšení jeho kupní síly.

Jako

prostředky proti pracovní demoralisaci bývají uváděny:

1. Odstranění nadbytečných neproduktivních sil z přeplněných oborů a jejich převedení do oborů, které mají nedostatek pracovních sil. — Citujeme článek »Naléhavost problému neproduktivních sil« v ÚRO č. 26: Všeobecně se uznává, že do výroby se musí vrátit všichni, kdož z ní po revoluci odešli do jiných oborů nebo povolání, kam povahou svého původního povolání nepatří. Dr. Glos v »Naší době« č. 6 píše: Období války a okupace nám rovnováhu na pracovním trhu těžce porušily, půjde nyní o správné rozdělení pracujících do jednotlivých oborů, kategorií a krajů. Na tomto místě poukazují na knihu: M. Jaccard, dr. soc. věd »La mobilité de la main d'oeuvre et les problèmes du chômage et de la pénurie de travailleurs«. V třetí části knihy sleduje autorka problém pohyblivosti pracovních sil ve společnosti svobodné, t. j. takové, kde stát svou autoritou zaručuje všem občanům stejné svobody. V takové společnosti musí být vedena politika organizovaného racionálního přemísťování podle dvou zřetelů: podle pracovní produktivity a podle spokojenosti dělnictva; organizované přemísťování se má dít za souhlasu dělnictva. Souhlasu se docílí všestranným informováním o novém zaměstnání a nových místních poměrech, přeškolením a jinými zásahy společnosti ku prospěchu postižených. — Karla Pfeiferová píše v čís. 26 »ÚRO«: Národní podniky by měly prozkoumat režii svých závodů a umožnit přebytečným pracovníkům v administrativě, aby se podle své způsobilosti zařadili do výroby. Bylo by záslužné organizovat kurzy na přeškolení a správy znárodněných podniků spolu s odborovými organizacemi by měly provést nábor k přesunu pracovních sil pro výrobu. V Sovětském svazu dokázali úředníci, studenti a jiní duševní pracovníci, že dovedli stejně dobře pracovat u strojů jako dělníci, kteří odešli na frontu.

2. Řízená volba povolání. Volba povolání má v zásadě zůstatí svobodnou, svobodou se však nesmí rozumět anarchie. Ministr Soltés při zahájení akce dobrovolných pracovních brigád pravil: Musíme vykořeniti z našeho lidu představu, že pense, úřednická kariéra nebo zřízenecké místo je nejvyšším ideálem (»ÚRO« z 13. června). V článku »Patnáctiletí do života« v »Hospodáři« č. 3 čteme: Potřeba rovnoměrného rozdělení pracovních sil vedla státní úřad plánovací k vypracování plánu pro vstup mladistvých do hospodářského života. Ježto svobodná volba povolání má zůstatí nedotčena, je třeba dáti mladistvým spolehlivé informace, aby své povolání volili nejen podle lákadla pohodlí, nýbrž ve shodě se svými schopnostmi a hospodářskými předpoklady.

3. Nutno zvýšiti přitažlivost opomíjených oborů lepší úpravou jejich pracovních a životních podmínek, zřizováním učňovských internátů a jinými výhodami. Citujeme podle »ÚRO« č. 26: Bude nutno honorovati práci v tom kterém oboru podle nadprůměrného výkonu, aby nedocházelo k nežádoucímu přestupu z jednoho oboru do druhého, lépe placeného.

4. Úkolové mzdy. »Klíčem průmyslové výkonnosti je mzdový sazebník, který činí správný rozdíl mezi cvičeným a necvičeným mužem. Platy musí odpovídati vykonané práci« (Stalin 1931). V Rusku má průmyslový vedoucí úředník 15 až 25krát více než nevyučený dělník; na kvalifikované a výkonné práci se zakládá stachanovské hnutí, ne na prodlužování pracovní doby. Je třeba více se přidržet sovětského způsobu mzdové politiky, t. j. osobní zásluhy a odpovědnosti; tím však není řečeno, že bychom se měli vzdát sociálních ohledů, jež v naší mzdové politice jsou uplatňovány mnohem výrazněji (J. H. v »Dnešku« č. 1).

5. Arciř neodůvodněně vysoké, diletantsky stanovené úkolové mzdy nutno přiměřeně redukovat.

poznámky

6. Výkonnostní přídatky nutno osvobodit od daní.

7. Nutno reorganizovat distribuci a vyřadit nadbytečné meziobchodní články, které mají neblahý vliv nejen na ceny a tím na kupní sílu, ale i na pracovní morálku svým neproduktivním a prestižním charakterem.

8. Změnou cenové politiky zvýšit kupní sílu a tím umožnit ukojení nesmírné potřeby zboží, čímž bude práci dán individuální přirozený podnět.

9. Novou cenovou politikou podnitit hospodářskou aktivitu. Současná cenová politika vede k nepodnikavosti, protože následkem slabé kupní síly není důvodu k výrobě. Dr. Nebesář v »Hospodáři« č. 2 praví: Snížená kupní síla širokých vrstev vlivem cenové politiky je provázena velkými zisky některých podnikatelských kruhů; tyto mimořádné zisky jsou peníze zahálejší; je všeobecná neochota investovat. Na témže místě se Dr. Nebesář přimlouvá i za politiku veřejných investic: Přes zdánlivou zaměstnanost není dnes podstatného rozdílu od situace krisové. Za těchto okolností by našla odůvodnění politika státních deficitů — pod podmínkou, že by nebyla pouhou politikou inflační, nýbrž investiční ke zvýšení hospodářské aktivity (»Problém zakuklené nezaměstnanosti«). Obnovením výrobní aktivity — opatřením potřebné a účelné práce zvedne se samočinně v podnicích presence a výkonnost.

10. Podnikání zahraničního obchodu jak mezinárodními dohodami, tak domácí úpravou cen.

11. A konečně disciplinární moc z závodních rad. Jiří Hejda v »Dnešku« č. 12 praví: Snad by bylo možno následovat sovětský příklad a dát donucovací prostředky do rukou zaměstnanecké autonomie. V době kolektivní odpovědnosti by bylo přece možno zavést i kolektivní disciplinární moc závodních rad. Při zahájení akce dobrovolných pracovních brigád podle »ÚRO« z 13. června (»Pracovním nadšením přes všechny překážky ke šťastné budoucnosti«) řekl Zápotocký: Až bude vypracován dvouletý plán, budou znova organizovány dobrovolné brigády. Ale ať v tom nikdo nevidí slabost, ať si nikdo nemyslí, že budeme shovívaví, že nebudeme zakročovat proti lenochům. To není totalita, to je lidová demokracie.

Pracovní demoralisace, ať se již projevuje častou nepřítomností či sníženou a horší výkonností, je obecná. Pokud je vysvětlitelná sníženým zdravím a zvýšenými hospodářskými potížemi, je omluvitelná a nutno s ní počítat. Pokud však spočívá v odmítavém postoji ku práci, bude nutné nějaké generální opatření.

Theoreticky rozumíme situaci dostatečně a odborníci podali tiskem dosti podnětů, jak vyjít ze současné krize z nevykonnosti. Před válkou zažili jsme světovou krizi z nadvýroby. Theoreticky byla krize zcela jasná, nebylo však možno moderní názory prosadit, protože u kormidla byli theoretikové starého ražení, kteří nedovedli pochopit, že by stát mohl investovat na dluh. Teprve příšernými zkušenostmi válečného hospodářství to pochopili. Nynější situace je zčásti analogická: zkostratělý názor nových kormidelníků udržuje neúnosnými cenami krizi z nevykonnosti; osvitit tento názor by dovedla snad opět jen nějaká katastrofální zkušenost. Lidová demokracie bude na tuto zkušenost asi sotva čekat, tím méně, že v Sovětském svazu — jak se právě dovidáme — jsou od 2. července ceny průmyslových výrobků sníženy průměrně o 40 procent (některých výrobků až o 50 proc.).

Druhý aspekt situace je bez theoretických námitek: není námitek proti nutnosti odstranění předimenzovanost, úkolové sazby jsou osvědčeny sovětskou stachanovštinou a rovněž kolektivní donucovací moc je vyzkoušena sovětským příkladem.

Dr. Bohumil Janoušek

Pět artikulů zestátněného průmyslu

Ministr průmyslu Bohumil Laušman napsal nedávno do sociálně-demokratických časopisů články o čtyřech požadavcích zestátněného průmyslu. Zdálo se, jakoby psal závěr — ale zatím psal svůj program pro dvě léta výstavby průmyslu. Nevynechal však (úmyslně či neúmyslně) pátý kardinální požadavek, bez něhož nelze si představit uskutečnění dvouletky?

1. Čs. průmysl potřebuje jednotného řízení. Ministr tím míní, že stranicko-politické a osobní zájmy musí být podřízeny zájmům celostátním a celonárodním. Ministr průmyslu bude potom pod osobní odpovědností řídit a rozhodovat, neboť průmysl musí řídit někdo, ale nemohou jej řídit všichni. — Dodejme k tomu, že je to požadavek skutečně kardinální. Ale co platí o ministerstvu, platí patrně tím více o závodech; také závod, továrnu musí řídit někdo, kdo je absolutně odpovědný, a ne několik skupin; rozředěná odpovědnost není žádná odpovědnost.

2. Čs. průmysl potřebuje zjednodušené administrativy a zlevněné výroby. Nechal papíru a dotazníků, ne revise kdekterou organizací prováděné. — Podotkáme, že složitá administrativa nebyla v soukromém průmyslu, ta se teprve tvoří v průmyslu zestátněném. Kdo toto zrušení zarazí, ať čas zarazí, zasluží se o zestátnění průmyslu a zachrání ho před »zestátněním«, jehož výstražné vzory jsme vidávali za starých časů ve státních podnicích. Neboť jde, jak známo, o závody, ne o úřady. O závody s jejich produkcí, ne o průmyslovou byrokracii. (Podobný vývoj zajisté prodělalo sovětské Rusko; ale proč se neučit odtamtud, proč zavčas nestudovat, co už roku 1918 Lenin soudil o zbyrokratizování průmyslu a nepoučít se, komu už tehdy dával v závodech do rukou moc? »Podrobit vůli tisíců vůli jednoho.«)

3. Čs. průmysl potřebuje lepší pracovní morálku. — Bylo nedávno řečeno, že by se nemělo mluvit o pracovní morálce, neboť je to obelhávání sebe sama: buď je práce dobrá nebo nestojí za nic, třetí možnost není. Ostatně, kdo rozhoduje v závodech, že nelze zvednout »pracovní morálku« aspoň na úroveň výkonů za okupace, kdy některé závody vynikaly výkony velkolepými? A jak to, že jsme si za rok nedovedli ještě všichni do očí říci, jak to skutečně v závodech vypadá a maskujeme si situaci pochvalnými články v novinách? Proč dovedou v SSSR provést na sobě ostrou sebekritiku a proč se jí bojíme u nás?

4. Čs. průmysl nesnese nadále tolik dnů svátečních (100—106 ročně), kdy se nepracuje. Jeden den bez práce stojí republiku 10.000 vagonů uhlí a týden bez práce znamená ztrátu za 2 miliardy výrobků. — Podotkáme k tomu, že často ani den před svátkem nevěděly závody, které, jak známo, mají plánovat na delší dobu, zda mají svátek světit či zda mají pracovat. Pak si navzájem telefonovaly, co mají vlastně dělat. A nadšené osazenstvo, čtoucí v novinách, že je svátek (den před svátkem), přirozeně se ucházelo o den sváteční...

5. Je pátý kardinální požadavek, který raději nikdo nevyvoluje, protože je velmi, velmi nepopulární. Citíme ho všichni na své kůži, ne tak v ministerstvech a v úřadech, jako přímo v závodech. Vymežeme, prosíme, přesně kompetenci ředitelů a závodních rad a ostatních organizací, jež se o vládu v závodech ucházejí. Podle dekretu o závodních radách je vedení závodu odpovědné za správný jeho provoz. Také poslanec Zápotocký několikrát to zdůraznil. Ale nikdo neřekl, jak to provést, aby vedoucí závodu zestátněného skutečně v závodě vládl a nebyl nucen patřit se a dlouze rozmlouvat s několika organizacemi, zda s jeho rozhodnutím souhlasí. Většina ředitelů — jak správně postřehl poslanec Zápotocký, když mluvil o hodných ředitelích a hodných závodních radách a varoval před nimi — resignovala na své vedení a s klidem kývá na vše, co se v závodě děje. Myslí si také patrně, že to nestojí za to, trápí se, když je beztoho za svou práci špatně placen (neboť každá hokynářka by se útrpně usmála, kdyby čistý plat nových ředitelů zestátněných závodů znala; navenek hrají si ovšem tito ředitelé na honoraci, ne nepodobnou starorakouským oficiirům). Mít odpovědnost, znamená mít také trestní sankce proti těm, kteří neposlouchají, rozvracíte morálku, nepracují atd. Proto čteme-li dnes články, že »ředitelé mají v rukou moc, ať ukáží, co dovedou,« domníváme se, že jsou psány lidmi, kteří spadli s měsíce. Při

nejmenším spletli si poměry v našich závodech s poměry v BSSR, kde vedoucí závodu, ředitel, je skutečným odpovědným pánem závodu (a proto se v těchto závodech pracuje a nemluví se v nich o »pracovní morálce«).

Proto, mluvíme-li dnes o dvouletém plánu, uvědomme si, že bez vymezení přesné kompetence zúčastněných dosavadních vládců v našich závodech, nebude v nich odpovědných lidí a že resignace dostaví se nakonec i v těch závodech, které dosud se dávaly za vzor. Neboť jde o celou republiku, ne o několik závodů, které vedou, zatím co ostatní zdaleka pokulhávají. Jde o celý průmysl, na němž je závislý hospodářský blahobyt.

M. Š.

Zprávy z úřadů

«Promiňte, pane kolego, ještě to není hotové, zajisté uznáte, atd.» Jak často jsme v posledním roce slyšeli tuto větu v nekonečných obměnách — a s námi těch několik málo jiných českých novinářů, kteří se snažili získat ve státních úřadech původní zprávu anebo ověřit fakt. Ještě to není hotové.. život plyne, nikdy nic přece není docela hotové. Ano, i před válkou jsme slyšeli podobné námitky, ale nikdy a nikde tak často jako teď. Vždy se v každém úřadě nalezlo několik lidí, kteří věřili, že novinář musí informovat o práci vlády, o její problematice, úkolech, potížích i úspěších. Lidová republika je až paradoxně zaměřena zjevem, že se lidé bojí. Ovšem, jsou výjimky, věci státního zájmu, nutné důvěrnosti; žádný odpovědný novinář se přece ještě nešel ptát generála Bočka, jakého má plány pro případnou mobilisaci armády. Smáli byste se se mnou, kdybych vám podrobně vypsal, jak směšné maličkosti jsou někdy tajeny v hloubi úředních šuplíků; viděl jsem již i výstřížek svého vlastního článku v D n e š k u nalepený na papír s razítkem »Důvěrné« — a nedali mi ho přečíst. Jsou ovšem i dnes úředníci skvělí, dokonali znalci své věci, kteří pomáhají, vysvětlí, a sami zatelefonovali, upozorní — ale jsou vzácní, jako kamzíci. Zato se psavci rozmohlí na způsob králíků — Ježší, to je plodnost. A tak často se to nedá číst — jen málo lidí, kteří v něčem žijí od rána do večera, dovedou o tom psát tak, aby tomu porozuměl ten, kdo v tom nežije. Přímo buněčným dělením množí se dnes úředníci propagační; každé ministerstvo, každý téměř úřad, svaz a spolek jich má hejno — a jak nepřijemně plní jsou: jde věta za větou, fráze za frází a nová fakta aby člověk hledal jako zrno pisku v moři. Redakce jsou utápěny v záplavě slov — ne, přátelé, takhle nevzbudíme v našem lidu velké budovatelské a pracovní nadšení, o němž mluvil Klement Gottwald v závěru vládního prohlášení. Tolik se dnes novinář velebí, ale, pane kolego, zajisté uznáte, není vázán úředním tajemstvím, tudíž jaksi není vlastencem systemisovaným — jak se někteří úředníci lidové republiky bojí veřejnosti! Kdo nemá rád novináře, nemá rád lid; kdo mnoho lidí k věření předkládá, málo lidí věří.

-ly.

Svoboda jakožto odvaha

Jsou u nás lidé (a není jich málo), kterým svoboda přichází a odchází asi tak, jako vychází a zapadá slunce. Chápu ji jenom jako atmosféru, jako přírodní živl, jako něco nezávislého na lidské vůli. Jim se zdá, že svoboda je dána, a aniž by postihli, že svoboda roste anebo se umenšuje — záleží vždy na tom, jak se člověk chová, jak svobodu pojímá, jaký má k ní poměr.

Je třeba si ujasnit, že svoboda je také příležitost. Využívat příležitost k dobrému — to znamená žít svobodněji. Nebát se, i to je cesta k svobodě. Nejde vždy o to, kolik svobody je mi dáno, nýbrž hlavně o to, kolik si jí vezmu. Ještě jsou u nás lidé, kteří hubují na nepravém místě; lidé, kteří se ustrojují a jaksi zmenšují tvář v tvář všemocnosti úřední; noviny, které si dobrovolně nasazují náhubek, aniž by šlo o zájem státní (jde obyčejně jen o zájem osobní anebo stranický); literáti, kteří více naslouchají hlasům venku, než hnutím vlastního nitra; lidé, kteří se kdesi krčí před panem předsedou či jiným funkcionářem; lidé, kteří čekají na práci, na místo aby za ní šli; lidé, kteří padají pod tíhou problémů, na místo, aby je vzali útokem; ještě jsou u nás lidé, kteří halasně mluví o svobodě a přitom otročí svému sousedovi a jeho zálibám a přáním; občané, kteří raději volí poloviční život v bezpečnosti, než plný ve smelosti a odvaze. Pořád jsou ještě lidé, kteří svobodu chápou spíše jako dar, než jako závazek a příkaz k rozvinutí individuální vůle a osobní statečnosti. Mnohým se proměnila svoboda v cosi protivně měkkého a rozbředlého anebo zase stvrdla v útvar

tvrdě osoblivý, ne všichni ji chápu jako pokyn, službu a oběť — jako čin. Ona nepřichází, ona je vytvářena, má silný organický růst. Ji se překonává malost a malodušnost prostředí a dorůstá se k síle a životnosti. Svoboda musí být v nás, nejen kolem nás. Ona vede nejprve k aktivitě a pak k vítězství.

F. Humler.

Parlamentní technika

Nejběžnější stížnost na parlament je, že v plenu bývá málo poslanců a že poslanci svoje projevy čtou.

Poměrně malá účast v plenu je pochopitelná: poslanci mají mnoho práce ve výborech, komisích a jinde a proto se jen zřídka do plenu dostanou. A také proto, že vědí, že projevy v plenu málo změní na tom, co je již rozhodnuto dohodou politických stran. To je docela jiné než v zemích, kde vládá někdy jde do sněmovny, aniž ví, bude-li mít v něm většinu, to je zcela jiné, než tam, kde poslanec svým projevem může změnit to, co je ve vývoji. A snad i to, co se vytýká, že totiž poslanci svoje projevy čtou, by se dalo někdy vysvětlit tím, že řečník má v ruce projev, kde nestačí jeho paměť, kde nepomůže jeho řečnický temperament, kde se jedná o čísla a fakta, přesné plány a návrhy.

Aniž víme, řijeme stále v představě starého parlamentu. Stačí jen srovnat, jak vypadal poslanec ve vídeňské radě a jak vypadá a měl by vypadat dnes. Bylo by dobře srovnat pracovním pensem dnešního poslance s poslancem na říšské radě. A pak napadne, nebylo-li by nutné změnit nejen konstrukci, ale hlavně techniku parlamentní práce, aby poslanec a parlament mohl být tím, čím být má. Část poslanců je vázána jinými úkoly tak, že se mohou jen málo věnovat práci v parlamentě. A i ti, kteří tak mohou pracovat, jsou vázání prací ve svých stranách, v soukromém povolání a jinde tak, že se mohou uvolnit pro parlament jen z části. Tu nehledíme k jakosti poslanců. Svízel je ta, že často vlastnosti, které se ten či onen poslancem stává, jsou zcela jiné, než které mají být žádány od dobrého poslance. Mandát na př. dostává muž ve straně známý, zasloužilý a pracující, aniž jeho příchod do parlamentu je ziskem, zatím co strany, i když si váží odborníků, jen nerady je dávají do parlamentu, protože ne vždy dobře a poslušně zapadají do rámce strany a jen málo znamenají pro organizační a agitační život strany. Snad v této věci nastalo určité zlepšení, ale ne takové, jaké by bylo žádoucí. Vlastní parlamentní práce je tedy nesena jen částí parlamentu. Snad většinou, snad menšinou. Těžko rozhodovat. Poměry jsou ještě horší, je-li oposice, která má vždycky poctivou snahu házet klacky pod nohy i vládě i těm, kteří v parlamentě pracují kladně. Povede-li vývoj ke konstruktivní oposici, je otázka.

Co je úkolem těch, kteří na svých bedrech nesou práci parlamentu? Není malý. Poslanec je zákonodárce. Má dávat zákonodárné podněty, má sledovat návrhy a podněty vlády, úřadů. Má kontrolovat činnost vlády. To jest: ne jen činnost málo početného sboru ministrů, ale činnost statistického státního administrativního aparátu. Má schvalovat rozpočet. Vypočteme si jen, kolik z rozpočtu připadá na jednoho poslance! Má schvalovat státní uzávěrku, t. j. posuzovat, jak stát hospodařil. Zase desítky miliard. A podíváme-li se takto na práci poslanců — jednotlivců i parlamentu jako celku, vidíme, že nemáme na to vše stačit, a že někdy tato činnost je jen formální. Stávalo se, že poslanec to, co měl říci o hospodářství toho či onoho úřadu, dostal napsáno z toho úřadu? Při dnešním rozsahu státní administrativy, při objemu rozpočtu nemůže být kontrola parlamentem faktická. Musí nutně zůstatvat na povrchu, nejedná-li se o poslance odborníka, který se zakusne do jedné věci. Ale kolik jiných kapitol uniká bez skutečné kontroly a kritiky? A stává-li se v mnohých případech tato kontrola parlamentu jen formální, znamená to posílení vlivu byrokracie. Nemusíme se na ni dívat jako na vylupek lajdáctví, těžkopádnosti. I demokracie musí mít svoji byrokracii a protože veřejné úkoly demokracie ustavičně porostou, poroste i počet těch, kteří dohromady tvoří t. zv. byrokracii. Je nutná a potřebná. Musí být dobrá a jednou se záruk toho, aby byla dobrá, je, aby byla dobře kontrolována. Byly úřady, kde se velmi kysele tvářili, když se dozvěděli, kdo o jejich úřadě bude referovat v parlamentě. A jinde se vřídne usmáli a čekali poslance, který přišel, vyslechl jejich přání a přijal projev, který pak přečetl. Lze to dělat tak i onak. Dnešní rozsah parlamentních prací je tak široký, že sotva může zaručit skutečnou účinnost jen této rozpočtové kontroly parlamentem a to je jen jedna — byt i velmi důležitá — z prací parlamentu. Tu nehledíme k to-

mu, že vývoj směřuje k tomu, že stát bude pracovat ve větších rozpočtových údobích, že bude plánovat na delší dobu celé obory své činnosti. Ať se díváme na činnost parlamentu z kterékoliv strany, dospíváme svým lidským rozumem k tomu, že toho má víc, než nač stačí. Nezbyvá než přemýšlet, jak najít východisko. Snad bude potřeba změnit důkladně celou konstrukci parlamentu. Rozhodně bude potřeba změnit jeho pracovní techniku. Jak, to těžko říci. Ale tam, kde je potřeba nutná, musí se najít a najde se časem východisko a náprava a ta přijde tím dříve, čím dříve si její nutnost uvědomíme.

V. G.

Dovolená v pohraničí

Českosaské Švýcarsko bylo dříve eldorádem Sasáků, kteří k nám v houfech chodili na levné a dobré jídlo a pivo. Dnes je tu slabá návštěva, není ani jinak možno.

Naši lidé kritizují často plným právem a často jen aby hubovali. Jsme národem nadávalu, přiznejme si to. Mluvil jsem s úředníkem jednoho velkoobchodu, přišel před dvěma měsíci do Děčína a nadává, že dosud nemá bytu. Děčín a Podmokly jsou prý mrtvá města, tvrdí dále, nevěřím tomu. Pouze 4000 Čechů, de facto je jich ale 40.000, pouze nulu přeslechl někde a zlobí se, že nejsou byty při 4000, a ono je jich 40.000. Města jsou obsazena, alespoň ta větší, plně. V okolí Děčína a Podmokel není kromě samot volného domku. Zato nahoře ve vesnicích je často polovina chalup prázdných. Zemědělské usedlosti jsou obsazeny, ale domky dělníků jsou prázdné. Přirozeně, naši lidé bydlí ve městě; nebudou dojíždět dvě hodiny do práce, když mohou být u továrny. Remeslník, který mne doprovázel do jedné továrny v Podmoklech, nadává na továrny i venkov. Prý je všechno nahoře neobděláno. Namítám, že jsem nic takového neviděl. No, když tedy mám pravdu, tak to stejně udělal Němec, příští rok to bude ladem. Někteří naši lidé si stěžují paušálně. Hovoříme s ženou jednoho finançařníka. Zlobí se, že muž byl přeložen na Šumavu, měl nedorozumění se závodní radou, prý se dovedeme jen rvát a nepřejeme si atd. Řekl jsem si: snad byl reakcionář či co. Naopak, pak se dovídáme ve vsi, že byl notorický nespokojenec, až se ho vlastní lidé hleděli zbavit. Pozor proto, kdo nadává. Nadávají ale hlavně všichni, až mne to bolelo. Je mnoho špatných lidí a věcí v pohraničí, ale jsou i dobré. Mluví se správcem jedné továrny na cukrovinky. 15% ztrát sněžením, nepoctivostí, předseda závodní rady pil, střílel pak v továrně atd. Přesto vše je tato továrna aktivní, dokonce vydělala na investice a na 500 zaměstnanců je pouze 35 Němců. Tedy konečný efekt dobrý. Bohužel, je to jinde mnohem horší, Čechů málo, hodně živlů fluktujičích. Liebigovy závody v Liberci mívaly až několik tisíc dělníků, dnes prý jen 700, tak nám aspoň řekli v Liberci. Mezi dělnictvem na severu jsou často Slováci. Jsou na ně stížnosti, co do práce i nestálosti. Naši jsou stejně nestálí. Až třetina dělnictva mnoha závodů se stěhuje. Nevydrží na jednom místě.

V této věci by se měla zjednat náprava. Přenecháváme příliš mnoho náhodě a lidské »podnikavosti«, třebaže máme plná ústa plánování a pod. Je třeba pomoci se strany úřadů, rázností, kázně. Mnoho křiklounů a neschopných bylo již odstraněno, další musí přijít na řadu.

»Mladá fronta« v Pomoklech píše, že nikde není vidět SNB. Autodoprava se lepší, i když autobusy jsou všelijaké a často uváznou, ale sít houstne. Zásobování je v pohraničí horší než ve vnitrozemí, to je ostatně známo. Je to jeden z důvodů, proč lidé odtud utíkají. Někteří říkají, že se nemohou na to hospodářství dívat, to jsou citlivější povahy, které první překážky odradí. Jsou tu ale i opravdoví průkopníci a ti vydrží. Znáám národního správce lomu a pily u Karl. Varů, který si vede vzorně a neří sám, je jich hodně. Je to mladý, svobodný muž, absolvent vyšší stavební průmyslové školy a zál. důstojník. V Liberci mne upozornili nedávno na dva mladé muže, kteří v zastavené továrně zřídili modelářskou dílnu. Zaměstnávají již 30 lidí, většinou starší, a jde jim to výborně. Přišel k nim však mladý doktor z místního úřadu a chtěl je vyhnat, protože nemají na tu budovu dekret a někdo se na ně tlačil. Nikterak nevádl, že by zničil mladý podnik, vybudovaný schopností a, pernou prací. Teprve, když dostal strach z toho, že závod dodává našim velkým kovoprůmyslovým závodům, dal se na ústup a nechal je na pokoji. Tedy místo podpory iniciativy a pile házení klacků pod nohy. Osobní věci hrály a hrají všude velkou roli. Viděl jsem velkou továrnu u Liberce, za války postavenou na výrobu optických přístrojů.

Dnes je téměř prázdná a bude do ní přenesena výroba elektrotechnického oboru. Místní lidé upozorňovali, že podle hlasu odborníků měla se výroba optických přístrojů ze ses-terské továrny z Teplic přenést sem, uhelný kraj škodí prý tam této výrobě; bylo však rozhodnuto pro Teplice, protože je to město, lepší byty atd. Nevím, zda je tomu tak, tak se mluví a kritizuje, někdy právem, často neprávem a těžko normálnímu smrtelníkovi přijít v mnoha případech věci na kloub.

V jednom místě vám řeknou, že je zde mrtvo, jinde, že se tam moc žije a pije. Přišli sem rozhodně různé elementy, většinou jsou zde ale slušní lidé, mnoho je jich jaksi zakřiknuto a nedovede se opřít. Méně nadávat a více pracovat, méně politizovat a více organizovat. Plodná kritika je zdravá a má zde úžasné pole, avšak jen kritika plodná. Snad by se měla zříditi úřadovna, reklamční oddělení, kam by šly nejrůznější stížnosti z pohraničí. Odtud by se posílaly dále, na příslušné instance a sledovalo by se jejich vyřízení. Lidé z pohraničí nevědí, na koho se obrátit a raději mlčí, neb je omrzí úřední šiml. Úřadů máme dost, proto jen malou úřadovnu. Musela by to být organizace nadstraničká. Mnoho podniků ještě zavře dobrovolně, jiné v rámci plánování budou zavřeny, zajde mnoho národních správců na neschopnost a nepoctivost, některý hospodář odejde sám, jiný bude nucen, ale to je věc výstavby. Pohraničí je nakypřená půda, potrvá dlouho, než se slehne. Je tu mnoho dřívů vedle lenochů, mnoho dobré vůle vedle nepoctivých úmyslů. Vláda a úřady mohou a musí zasáhnouti všude tak, abychom v tomto historickém díle obstáli. Musíme obstát a obstojíme, nebudeme-li se bát vyplnit koul kol mezi pšenící.

V. Mertl.

Demokracie je kontrola

Československá vláda, ustavená dne 5. dubna 1945 v Košicích, vytvořila novou programovou tradici. Postavením vládního programu, který později nazván košickým, byl nejen pro československou vládu, ale i pro celou Národní frontu Čechů a Slováků postaven závazný program, jehož dodržení bylo pro všechny politické strany u nás více či méně samozřejmé. Přišel 26. květen 1946 a s ním nové politické rozvrstvení po dohodnuté paritě. Přišel 8. července 1946 s prohlášením nového budovatelského programu, který navazuje na program košický a který se samozřejmě stane opět programem Národní fronty Čechů a Slováků. Jaké to přinese výhody pro náš politický a hospodářský vývoj, bylo již řečeno. A dobře bylo napsáno v jednom pražském deníku, že každý občan s tužkou v ruce bude mít možnost kontrolovat vládu, zda svůj program plní a jak jej plní.

Při této příležitosti bychom se chtěli dotknouti jedné »malíčkovosti«. Máme 4 české a 4 slovenské politické strany. Všechny tyto strany přijaly vládní program za svůj. Všechny měly již své sjezdy stran, aby své programy publikovaly, aby každý občan s tužkou v ruce měl možnost kontroly, zda ta či ona strana svůj program plní. Je to povinnost k těm desetitisícům voličů. Povinností kulturních organizací je studovat programy všech politických stran. Vedení touto povinností, shánějí jsme tyto programy. Bohužel, byl nám dodán pouze 1 program strany, ze všech stran Národní fronty. Doufáme, že i ty další přikročí k vydání svého programu, když příkladem vpřed jde právě nejslabší strana z českých stran Národní fronty. Bude v zájmu našeho politického života, v zájmu skutečné lidové demokracie, aby strany umožnily široké veřejnosti kontrolu své činnosti podle svých programů. A bude i méně demagogie. Demokracie toť také kontrola.

K. D.

Navrch socialista, uvnitř liberál

Již uplynul více než rok od počátků revoluce, a stále ještě zakopáváme o zjevy, které si mnozí nedovedou vysvětlit. Mnozí by si dovedli mnohé vysvětlit, kdyby nezapomínali, že setrvačnost je síla, kterou nedovede překonat žádný dekret, ani zákon. Je možné, a při naší tradici a v našich sociálních poměrech dokonce snadné vydati dekrety nebo zákony, které nastolí nový sociální stav. To je otázka úvahy, dohody a podpisu. Z loňského roku máme zkušenost, že trvá jen maličko, a může být uzákoněno znárodnění průmyslu; potvrdilo se, co říkali uvážliví mužové, že totiž v Československu lze provést revoluci jedním škrtem pera. Máme však z loňského i letošního roku zkušenost, že tak snadno nelze provést revoluci v hlavách a srdcích, kterou Havlíček a Masaryk považovali za podstatnou.

Jak uvedete v rozumnou souvislost, ptají se lidé, jestliže

se nesmírná většina národa vysloví pro socialismus a odsoudí liberalismus jako přežitek, dokonce škodlivý přežitek, a jestliže si při tom ve svém povolání počíná zcela liberalisticky: jestliže horník odejde z dolu, stavební dělník opustí ležení, prádlák se zřekne práce v prádelně, a jdou do ministerstva nebo k okresnímu národnímu výboru za zřizence, ačkoliv každý den mohou slyšet a číst, že republika jich nepotřebuje ve vrátnici nebo předpokojí pana referenta, nýbrž právě v dolech, na ležení a v prádelně? Jak srovnatí toto individuální sobectví, za něž by se nemusil hanbit žádný čistokrevný liberál z poloviny devatenáctého století, se socialistickým přesvědčením, že kolektivní zájem je nadřazen zájmu osobnímu? Co říkáte tomu, ptají se títo lidé dále, že ve znárodněných podnikách je podstatně horší pracovní morálka, než v podnicích neznárodněných, ačkoliv v prvních jde daleko více o socialismus?

Takto znějí otázky, a odpovědi na ně byly až dosud spíše nevládné výtky než rozumné vysvětlení.

Udělalí jsme svou revoluci skok. Nebyla to revoluce proti duchu našeho dřívějšího vývoje, nebyl to přelom; bylo to jen značné urychlení vývoje přibližně v tom směru, jimž se naše společnost už vyvíjela. Od zrušení nevolnictví postupoval náš sociální vývoj souběžně s vývojem národním; jeden byl dokonce podmíněn druhým. Naše národní probuzení bylo umožněno zrušením nevolnictví, neboť teprve potom mohly proudit do poněmčených měst zástupy mladých lidí z vesnic, z nichž vznikl městský střední stav našeho národa. Poněvadž vznik moderního průmyslu v technickém smyslu spadá do doby, kdy jsme národně ani sociálně nebyli ještě dost vysoko, vznikl u nás průmysl německý, do něhož jen pomalu a nesmírnými potížemi pronikal český podnikatelský živel. Tak se stalo, že sociální zápas byl u nás v podstatě zápasem protiněmeckým, protimaďarským a protipolským: »Slezské písně« hovoří velmi výmluvně. Po první světové válce jsme pokračovali v sociálním vyrovnání zcela v duchu své národní politiky z doby Rakouska, i když jsme pochopitelně nemohli zůstatí nedotčení vývojem v jiných zemích, především ruskou revolucí. A nyní jsme šťastně navázali na to, co bylo dříve.

Jenže každý takový skok má za následek, že lidé zůstávají pozadu za zákony. To je ten rozdíl: zákon vznikne a dále se nevyvíjí, pokud není novelován; člověk trvá a vyvíjí se neustále. Proto existuje neustále jistá nesrovnalost mezi lidmi a zákony, které si dají, a snad jen na prchavý okamžik se podaří dosáti úplné shody mezi nimi; po většinu okamžiků je však buď člověk opožděn za zákonem nebo zákon překonán pokročilostí člověka. Je podstatný časový rozdíl mezi vývojovým stavem lidské duše a znárodněvacími a ostatními revolučními dekrety a zákony. Tyto normy jsou podstatně dál, než se podařilo dostat se nám.

K tomu připojme ještě jeden poznatek. Soukromí člověka a oblast jeho osobních zájmů je rezervace, osázená stromy pomalu a dlouho rostoucími, málo způsobilými přizpůsobení a tuze vytrvalými; jeho myšlení o veřejných věcech je naproti tomu vrbina, která roste nesmírně rychle, může býti vyvrácena prudkým přívalem vod a nahrazena novou sadbou. Ve svém soukromí je člověk více nakloněn zvykům. Rád si zvykne na určitá jídla, na své místo u stolu, po celý život obleká napřed pravou ruku do kabátu nebo napřed levou ruku, ale vždycky tu, již dával přednost již ve svém dětství; navyknou určitému způsobu a tempu práce, je málo schopen a ještě méně ochoten měnit v tom cokoli. A mění se málo i názor o tom, co je součástí jeho soukromých zájmů a co ne. Byl vychován — i za souhlasu socialistické doktriny i politiky — v přesvědčení, že jeho pracovní výkon je jeho soukromou záležitostí, neboť společnost nemá zájem na ziscích vykořisťujícího podnikatele. Nyní mu jděte vykládat, že jeho pracovní výkon je záležitostí veřejného zájmu, a najdete konzervativce, který se těžko přizpůsobuje, i když chce. Zde je, zdá se, jedna z příčin těchto rozporů. Zde je jeden z důvodů, proč muž, který volil socialisticky (a to docela upřímně), je v určitých oblastech svého myšlení a jednání liberálem ryzího zrna. Zde jsou ty zkameněliny v jeho mysli.

V revoluci, i když to zní paradoxně, není ničeho třeba více než trpělivosti. Musíme vyčkat, až člověk dohoní své zákony a přestane býti jim dlužníkem. Nebylo by však zdrávo čekatí na to se založenými rukama, neboť mezitím bychom se mohli ocitnout o zebračké holi. Bude tedy zřejmě nutno překonávatí tuto neshodu mimořádnými prostředky, na které pamatoval prezidentův dekret o všeobecné pracovní povinnosti, a pracovat k tomu, abychom dorostli zákonného stavu revoluce.

Dr. Vladimír Minařík.

Naslouchejte...

Každý občan této země bedlivě naslouchá, když mluví prezident. Příležitosti, při kterých se dr. E. Beneš ujímá slova (interviewy, projevy k návštěvám a delegacím, zájezdy do různých krajů republiky, sjezd spisovatelů atd.) jsou vždy otcovským pokynem a výzvou pro každého příslušníka národa. Prezident patří všem bez rozdílu stranické příslušnosti. Je nejlepším představitelem Národní fronty Čechů a Slováků, je jejím ztělesněním. A proto všichni nasloucháme každému jeho slovu. A rádi bychom, aby všechny ty projevy ať již známé z rozhlasu, nebo z denního tisku, nezapadly v zapomenutí. Aby ministerstvo informací všechny prezidentovy projevy seřadilo a sestavilo z nich publikaci. Jsou to projevy, které mají všeobecnou platnost, ať byly proneseny třeba jen příležitostně v úzkém kruhu návštěv a delegací na pražském hradě. Jsou to směrnice pro náš národní život ať politický, hospodářský, kulturní či jiný. A byla by skutečně nezměrná škoda, kdyby tyto směrnice zapadly v archívech.

K. D.

Zaslouží si to?

Na Merhautově ulici v Brně visí skříňka, v níž spousta fotografií, vystřižených z časopisů a doprovázených různými hesly provolává hanbu jednomu z našich velkých západních spojenců. Není to však zapomenutá skříňka Moravcova kuratoria ani NOÚZ, nýbrž propagační skříňka jedné z našich vedoucích politických stran. Je jistě možno diskutovat o sociálních nedostatecích různých států, stejně jistě je, že žádný hospodářský systém není dokonalý. Ale nesmíme zapomínat, že vojska této kapitalistické země prolévala spolu s Rudou armádou krev za naši svobodu, že její tanky a automobily a vůbec její výzbroj měla lvi podíl na katastrofě německých armád na západě i na východě a že tato země nám na úkol vlastního obyvatelstva posílá vlaky potravin. A nesmíme zapomínat, že je to velmoc. Spojené státy americké jsou také naším spojencem a ačkoli lze mítí různá mínění o jejich hospodářské soustavě, je přece při nejmenším nevděkem, jestliže někdo z nás veřejně ostuzí americkou »demokracii«, dává je jí okázale do uvozovek. Zaslouží si to Amerika — od nás?

Miloš Pavlík.

Antisemitismus

Antisemitismus je u nás a je — v daleko větší míře — jinde, na př. v Polsku. Zdálo se, že po válce antisemitismus pomine; zdálo se, že odumře s porážkou těch, proti kterým nacistický antisemitismus směřoval, vyvolá u ostatních pravý opak antisemitismu. A přece se antisemitismus vrací. Snad má jiné způsoby, snad se neprojevuje tak otevřeně a hlasitě, když vidí, že by narazil na odpor; ale existuje. Je a zůstává dokladem, že nacismus i po své vojenské porážce upěl svým jedem v různých duších, které o tom ani nevědí. Nacistická propaganda zapůsobila i na lidi, kteří jinak nacismu nemohli přijít na jméno. Pracovala dlouho, opakovala stále jedno a totéž a není divu, že měla vliv i na lidi, kteří viděli zvrstvá nacismu, kteří cítili jeho útlak, ale kteří — v tomto bodě — mu podlehli. Antisemitismus je jedním z článků viry politických primitivů; proto se Hitler obracel k davu, proto Goebbels se obracel k politickým primitivům a proto K. H. Frank věděl, že v první řadě musí v českém národě odstranit vzdělance. Jsou-li u nás viditelné stopy a znaky antisemitismu, je to svědectvím, že je u nás to, z čeho antisemitismus vyrůstá: politický primitivismus. Proti tomu je jen jeden účinný prostředek: dobrá politická výchova. Udělali-li jsme v letech od 5. května velmi slušné pokroky, jsme v politické výchově, v opravdové, široké, promyšlené politické výchově teprve v počátcích. Až dosud politická výchova lidu je roztržštěná, neučeněná a neousouzená. A přece by nebylo správné nechat toto pole ležet úhorem.

V. G.

Technika, vojna a mír

Technika sama o sobě je neutrální. Není — sama o sobě — ani dobrá ani zlá. Je ním dobro a zlo. Větší kámen může rozbít ořech i hlavu. Třaskavina může uvolňovat cesty, hloubit tunely, ale může ničit také města. Puška slouží stejně lesníkovi jako pytlákovi, obraně i vraždě. Technika vyrobí leteckou pumu i krásnou hračku, prudký jed i krásnou barvu. Dovede města stavět i ničit. Dělá kulometry i psací stroje, bombardovací letadla i letadla pro rychlou a pohodlnou dopravu. Vytvořila rozhlas, který za války sloužil nacistům

I Spojenčan. Objev rozbití atomu vedl k atomové pumě. Už bylo vyličenno, jak by to vypadalo, kdyby v Praze nad mu-
seem dopadla atomová puma. Ale atomová energie může
znamenat také úvod k novému, krásnému světu nových
strojů, vynálezů, nové dopravy a tím i plnějšího života.

V minulém století před tím byla v technice spatřována
sila, která vytvoří nový svět. K. Havlíček Borovský zazna-
menal v „Národních Novinách“ (1849) „řeč Viktora Hugona,
presidenta sjezdu pokoje“, který m. j. prohlásil:

„K jakým vynálezům nedospěl duch lidský! Jaký
pokrok se nejvíce na všech stranách! Hmotnost se stává ode
dne ke dni větší otrokyní ducha a služkou civilizace; při-
činy války mizí s příčinami utrpení; vzdálení národové se
spojují; daleké krajiny se k sobě přibližují a to k sobě
přibližování je začátek obecného bratrství. Železnými
drahami stula se nyní Evropa menší, než byla ve střed-
ním věku Francie. Parními loděmi možno cestovat přes
Ocean rychleji, než jindy přes moře středozemní. Za krátké
čas budou lidé po světě cestovat tak rychle, jako
bohové Homera cestovali po nebesích. Ještě několik
roků, a elektrická vazba svorností obejmě celý svět.“

Viděl v technice nástroj míru a blahobytu. Proto se také
hrozil toho, že celé Evropa vydává na zbrojení ročně tři ml.
liardy a protože už tehdy dvaatřicet let nebylo války, na-
vrhoval, aby peníze, které byly dány válce, byly dány pokoji:

„Dejte je práci, inteligenci, průmyslu, obchodu, plav-
bě, orbě, vědám a uměním, a představte si, jaké přinesou
ovoce! Víte, co by se bylo stalo, kdyby ohromná suma
sto dvacet osmi miliard po dvaatřicet let na ten způsob
se byla vynakládala? Tvářnost světa by se byla změnila.
Úžiny země by byly prokopány; železné dráhy by kryly
celý svět; kupecká plavba by byla stokrát zvětšena; na
pouštích by se stavěla města; přístavy by se zakládaly,
kde byly posavadě příkrá skaliska; Asie by byla navráce-
na civilizaci, Afrika člověčenství; prací člověka by se
přýstřilo bohatství ze všech žil země, a bída by zmizela.“

Tak si to představoval asi před sto lety Viktor Hugo a
s ním Havlíček. Netušili, že po nich přijdou dvě strašlivé
světové války, které stály bůhví kolikrát více miliard, než
bylo těch sto dvacet osm, které tehdy vydaly evropské ze-
mě za dvaatřicet let.

Ale nutnost, aby technika, která tak sloužila válce, slou-
žila i míru, pokoj, je dnes větší než tehdy, za časů V. Huga
a K. Havlíčka Borovského. V. G.

národní hospodář

Dr. František Kafka

Kam lidský život?

Ve státě, kde hospodářství dostalo se do stadia, že jeho
běh je vědecky řízen a plánován, není z nejmenších ona
otázka, jak a kam postaví člověka v tomto pevně bě-
žícím soukolí velkých i malých hospodářských celků. Sko-
ro se dá říci, že právě v tom je problém řízené hospo-
dářské demokracie: kam s lidskou pracovní sí-
lou, kam lidský život.

Je to problém řízení trhu práce. Problém, viděný da-
leko šíře, než se nám vyskytoval před válkou. Tehdy sta-
čila úzká činnost okresních zprostředkovatelů práce, aby
se vyrovnávaly malé místní výkyvy přebytků a nedostatků
pracovních sil pro ten či onen závod. A přece již vlna ne-
zaměstnanosti 1929—1935 ukázala, že bez velkého řešení
celkového nemůže být nalezeno východisko. Vždyť — a o
tom ani na naší straně není pochyb — nebylo by onoho
místního vzrůstu Henleinova hnutí, pokud se ještě na-
zývalo Sudetoněmeckou domovinou, kdyby nebylo právě
podhoří českých a moravských zemí, prorostlé průmyslem,
zasazeno tak krutě přebytkem nepracujících dělníků, kteří
se často hladově dívali na dělníky z vnitrozemí, pracující
tam na př. na silničních pracích. Ale daleko mohutněji
vystává nám nyní tento problém ve světle opačném, ne

v přebytku, ale v nedostatku pracovních sil,
způsobeném druhou světovou válkou. V nedostatku, který
se ještě více projeví po uskutečněním odsunu Němců; v
nedostatku, který však není způsoben jen odsunem...

Budíž dovoleno pojednat o něm nestrannicky.
Byly chvíle, kdy se zdálo, že přátelství socialistických
stran k dělnickým vrstvám zamezí spravedlivému řešení,
mělo-li by postihnout i dělníky. Široký zvací program,
který na př. komunistická strana vyhlásila před volbami,
a v němž se zaručuje ochrana také stavu drobně-podni-
katelskému, tedy řemeslníkům, obchodníkům, malým
podnikatelům vůbec, nás potvrzuje v tom, že řešení, které
půjde z národohospodářských důvodů i proti těmto
překrveným někde povoláním, bude těžkým politickým
oříškem i pro nejsilnější stranu. Poněvadž, nejdouc proti
soukromému drobnému podnikání jako takovému, bude
nucena jíti proti přespočetnosti tohoto stavu jako národo-
hospodářskému luxusu, zatěžujícímu pracovní trh... A
neméně tíživé budou pro strany, které mají v sobě po-
četné kádry inteligence, ony příkazy, které přesunou jejich
části i k práci manuální. Je jisto, že problém tento lze ře-
šit buď úhrnem, plánovitě a vědecky, nebo v ú-
bec ne či nespravedlivě. Je ovšem stejně tak jisto,
že strany, rozhodující se pro to či ono řešení, budou po-
stupovat z pohnutek hlasuchtivých, tedy podle síly
oněch vrstev, které by mohly být citově dotčeny
postupem. Je tedy skoro jisto, že ty vrstvy, které budou
početně nejslabší, budou nejsnáze obětovány v tomto zá-
pase, v němž jde, více než kde jinde, o cenu člověka.

Hospodářský liberalismus znamenal, že každý podni-
katel ve volné soutěži mohl uplatňovat své vůdčí podnika-
telské schopnosti na místě, které si zvolil, omezen v pod-
statě jen malými předpisy živnostensko-policejními, na př.
průkazem způsobilosti pro určitá povolání. Ale ideový,
kulturní a hospodářský liberalismus znamenal pro každé-
ho možnost volby životního povolání podle
vnitřních náklonností a touhy. I zde byla dána omezení,
zejména třídám sociálně nejslabším. Omezení daná míst-
ními poměry, potřebami a nedostatky prostředků k další-
mu vzdělání a pod. Hospodářská demokracie tu zlepšuje
na jedné straně možnost vzestupu výběrových jedinců z
dolních vrstev, umožňujíc vzdělání ne podle kapsy, ale
podle schopností hlavy. I dělnický synek může se stát již
universitním profesorem, aniž by mládí probil kondicemi.
Ale řízená hospodářská demokracie ve svých
důsledcích je proti v o l i b e r a l i s m u: určuje člově-
ku jeho práci na celý život ne podle jeho touhy, ale podle
potřeb celku.

Je jistý, neměnný vývoj ve světě, vývoj, o kterém se
nemluví, ale který probíhá po staletí, nejméně od Velké
revoluce: sdružujeme se k ochraně své nepracovi-
tosti. Téměř žádná organizace odborová, žádný spolek,
sdružující lidi téže práce, téhož řemesla, nevznikl pro
větší výkonnost jednotlivce, ale pro ochranu jeho lidských
sil, jichž (theoreticky nekonečného) využití si žádala lid-
ská společnost; to platí o odborové organizaci pivovarských
dělníků, jako o spolku profesorů obchodních akademií, o
unii chemiků jako o sdružení prodavačů koloniálních ob-
chodů. Dříve si tohoto vysokého využití žádala společnost
pro jednotlivce-podnikatele, kořističného a získávajícího
nadhodnotu lidské práce ve smyslu Marxovy teorie, dnes
si společnost žádá využití lidské práce, požadujíc nadhod-
notu její pro sebe jako celek. S hlediska jednotlivce to
není rozhodné. Jemu jde o to, aby pro život získal práci
nejlepší, za nejlehčích podmínek, s nejlepšími
zajištěními pro stáří, s nejmenším vyčerpáváním sil, za
nejlepších výchovných podmínek pro generaci vyrůstající-
cích dětí, s nejlepší sociální kvalifikací.

Demokracie, jak jsme ji zvyklí formulovat, znamená
pro jednotlivce nejvyšší možnost rozvíti individuálních
schopností, znamená pro stát vytváření takových podmínek

společnostních, v nichž individuum má nejlepší možnost stát se kvalitní částí celku. Jeden každý z křemene, celý národ z kvádrů, nerudovsky řečeno. V demokracii má tedy člověk lidskou hodnotu. Jde o to, aby i hospodářská demokracie s řízeným trhem práce tuto hodnotu uchovávala. Člověk nesmí se hodit na miskou vah tohoto procesu, jako se může naň hodit kus zboží. I v dobách mas, a právě v nich, má člověk nesmírnou cenu lidskou, kterou třeba pečlivě vážit.

Poněvadž její lidská cena je spjata úzce s cenou hospodářskou. Soustružník, který od čtrnácti let obrábí ocel na nejsložitější obráběčce, montér, který umí sám v Persii podle nákresu sestavovat zařízení českého cukrovaru, zubní technik, pálicí dokonalou keramiku nosných můstků, vyrostli do bou učení a mistrování. Úředník, ovládající fakturování na propisovacích strojích, korespondentka, píšící třemi jazyky a zámečník, vyznající se okamžitě v opravě hospodářských strojů jsou stejně tak cenní svými lety učení a zranění. Manuální i duchovní příprava stála stát, stála společnost desítky, stovky milionů, investovaných neviditelně v pracovní způsobilosti. Nehledě k tomu, promítla se do celého života těchto specialistů, kteří jsou často i místně připoutáni k svému hospodářskému »zázemi«, k závodu, v němž působí, ke krajíně, v níž pracují podnikatelsky. (V tom je i obtíž »přemístění« závodů z jejich sídla jinám!)

A nyní, po všech těchto theoretických úvahách, podvejme se na dnešní situaci. Odsun Němců způsobuje potřebu asi 600.000 pracovníků, 350.000 v průmyslu, 250.000 v zemědělství. (Nepočítáme členy rodiny, kde nutno na 1 pracující sílu připočítati asi koeficient 2,3—3 +!) Část, ne podstatná, této potřeby jest již z dávnivě kryta. Do pohraničí odešlo mnoho lidí. Ale málo odešlo ke strojům. Odešli k — zatím — výnosným zaměstnáním. Národní správci, dobře placení úředníci v hospodářství i v průmyslu atd. V březnu t. r. na jednom západočeském velkostatku bylo 17 českých úředníků a 2 zemědělství dělníci, jinak u práce jen Němci. A podobně vypadá problém i v průmyslu. Liberec je překrven. Úředníci, národní správci, obchodníci, podnikatelé — ale ne lidé u strojů. V zemědělství v Počkrkonoší: drobní Slováci, ztracené, zlomené či vyčerpané existence podruhů a podobně, lidé, kteří už tolikrát začali a ještě jedenkrát se pokoušejí o štěstí, lidé z koncentráků, přišli válkou o všechno a pod. (Už bylo poukázáno i na mra v ní problém osídlení pohraničí; zda právě zde máme kádr lidí, kteří by vydrželi i ve chvíli nebezpečí. Zatím není nic jejich, proto je tu také nic pevně neváže!)

Mluvme upřímně, že osídlení bylo provedeno ne podle potřeb, které celkové hospodářství mělo, ale podle nádeji, které si jednotlivci tvořili. Snad ještě přesun krajanů, ať jde o horníky z evropských zemí či o Slováky z Maďarska, nám tu připraví i pro potřebná pracovní odvětví onen příliv, který hledáme. Místy vznikla sice jádra pracovníků, kteří rozběhli jako pracovní kolektiv některou dobrou továrnu, ale v celku se jeví situace takto: pohraničí je překrveno ve výnosných odvětvích. Za chvíli budou prodávat jeden druhým. Jsou nerentabilní podmínky podnikání; (proto ta dražota v Karlových Varech).

Vyskytl se na počátku rozumný nápad: vědělo se, že volná povolání, t. j. obchod a živnosti, jsou i ve vnitrozemí překrvena. Že máme o 30.000 živností více, než je jich potřebí podle konsumní únosnosti. Mohla být provedena redukce. Místo toho máme téměř inflaci. Alespoň jedno omezení bylo provedeno: živnostenský list v pohraničí znamená vzdání se živnostenského oprávnění vnitrozemského. Ale kolik národních správců bez kvalifikace provozuje živnosti! »Vědecké osídlení« z důvodů politických neprošlo. Žádná strana si nemohla loňského roku dovolit přepych rozhněvat živnostenskou třídu.

V dělnických vrstvách není jinak. Květnová revoluce zhoršila stav. Zde je ještě více vidět únik od produktivní práce k práci »kancelářské«. Organizace odborového hnutí zde ještě zhoršila situaci. Dělníci to vidí, ale neznají od pomoci. Necítí také ještě unikající mzdy závodu jako škodu na vlastním těle. Nevzili se ještě do postavení spolu podnikatele, které jim zaručuje dekret o znárodnění z 24. X. 1945. Na Kladně v Poldině hutí — podle informací které jsem dostal, — je 89 oddělení. V každém je dělnsky odborník, který nepracuje, ale sedí u »stolku«, aby hájí odborové otázky svého oddělení. Promítněte si to do ruského způsobu výkonosti... Spočítejte si členy závodních rad, kteří nepracují. Závodní milice... V Rusku má velký závod 3 členy závodní rady, kteří »sněmují« po práci. Ti viděli zástupci našich dělníků v zimě v sovětském Rusku O tom nebylo řečeno ani slova, když se vrátili...

Závody si drží své kvalitní dělníky. Je to v jádru pochopitelné. Kvalitní pracovník má svou cenu pro závod. Ale ne, musí-li být placen pět, sedm měsíců, poněvadž mírový program není ještě hotov. Mezitím mohl pracovat tam, kde jeho práce chyběla. Egocentrismus závodů, pochopitelný v kapitalistické éře, nesmí vzrůst v znárodněných sektorech... Volné síly se musí přelévát, kde jich je potřeba. Proto také závody musí vybudovat pro takto třeba přechodně přibrané síly i dokonalé dělnické obytné a stravovací podmínky...

Nejenom toto. Potřebujeme dnes nejvíce sil v hornictví. Brigády vypomohou, ale problém nevyřeší. Je potřeba trvalého přísunu. Hornictví je řemeslo perné učení. Za dva měsíce dělník může znát povrchovou práci. V dole se učí měsíce a měsíce. Brigády většinou zůstávají na pracích povrchových. Často staří horníci nechťeli s »mládeží« z brigád sjet z důvodů bezpečnosti nebo sociálních, protože brigádníci neměli potřebných bot a oděvů do mokra důlních chodeb a slojů... Pro hornictví stanoveny jsou theoreticky nejlepší výdělkové podmínky. Takové, že na papíře horník může vydělati více než kvalitní kovodělník při téže námaze. Protože jeho práce je černá. Jenže kovoprůmysl proti této černé práci hornické platí černé mzdy kovodělníkům. Kovodělník vydělá hravě to, co je nejvyšší hranicí mzdy horníkovy — a z důlních děl utíkají znovu lidé k revolovkám a soustruhům.

Kovoprůmysl je přesycen lidmi. Letecký průmysl jich nabral za války o 1900% více, než jich měl v r. 1938, a může jich uživit 400%; 80.000 lidí bylo z loňského léta tady přebytečných. Mnoho »pracovně nasazených« neodborníků v kovoprůmyslu již zůstalo, ačkoliv by jich bylo potřebí jinde, v obuvnických dílnách, v textilu, ve sklářství...

A jiný problém pracovního trhu v průmyslu a v kovo průmyslu zvláště: nepoměr mezi úřednictvem a dělnictvem. Příliš velké procento »služeb«, tedy neproduktivního nákladu na 1 Kčs skutečného výrobku. Nejen problém nízké pracovní výkonosti dělnické, ale problém překrvenosti úřednického aparátu. Škodovka jím vždy trpěla. V r. 1921 se to ukázalo. Na každý šroubek v kuklenských dílnách vydával úředník s maturitou obch. akademie poukaz, aby byl dále proučtován... Kam s těmito úředníky? Je to spravedlivé, aby byli jen a jen přemístění k práci manuální? Vždyť tím stát ztratí značnou investici do jejich vzdělání! Ať jdou ti nekvalifikovaní či bez vzdělání, ale hlavně ti, kteří jsou nevykonní a chráněni jen mocí nebo protekcí ať jakékoliv formy.

Poněvadž u veřejných úřadů máme právě problém opačný: květnová revoluce tam nahnala kdejakou nekvalifikovanou sílu, jež se uměla opřít o náhly mocenský vliv, vyučené dělníky a řemeslníky a pod. Podívejte se na lidi, přijaté v revoluci pražskou obcí a na jejich kvalifikaci. Podívejte se ke všem okresním i místním národním výborům či správním komisím, k osidlovacím úřadům, nář. pozemkovým fondům i k fondu národní obnovy, po-

dívejte se do předsíní ministerských úřadoven, kdo tu sedí: zdravé typy, až příliš zdravé a dravé, schopné práce, mladé a hovíci si tam, kam měli přijít ti, kdož prošli hrdinsky touto válkou: zeslabení vojáci, invalidé, schopní práce a přece s lehce sníženou pracovní způsobilostí, vězňové z koncentračních táborů, kteří by stačili na různé pomocné služby, rozdělení spisů, udělování informací a pod. Snad by ti ministři, sekční šéfové a ministerští radové, kteří okolo sebe rádi vidí zdravé lidi, zamhouřili oko nad malou tělesnou indisposicí těchto hrdinů války a revoluce, kdyby zdraví chlapi, dosud zabírající jejich místa, šli ke strojům...

A neméně tíživý je problém starých státních zaměstnanců. Třeba říci, že v porevoluční době většina jich se osvědčila. Bylo řečeno, že byrokratická kára táhla pomalu, ale vytrvale, i když jinde pracovní morálka ukazovala povážlivé trhliny. Přece však není nepoučný jeden příklad, jímž závodní rada jednoho ministerstva v květnových dnech loňského roku postupovala. Totiž protiprávně, ale s plnou oprávněností: vyhodila (a musila pak přihlížet jejich návratu) nejen lidi, kteří se v době nesvobody neukázali důstojnými Čechy, ale i ty nepracující lenochy, kteří spoléhají vždy na definitivu a na těžkopádnost disciplinárního řízení a nepracují na úkor kolegů: asociálně v pracovních třídách...

A podívejme se na úřednictvo různých svazů, které tu zůstaly částečně jako dědictví válečného hospodářství, částečně ještě z doby prvé republiky: nejrůznější svazy distribuční, kde víno či ryby obhospodařují desítky mladých lidí, svaz řemesel, nabobtnalý po revoluci o 80 %, stejně tak hospodářské skupiny i ústřední svaz průmyslu, všude nespočet lidí, kteří si doslova musí práci vymýšlet nebo bojovat o kompetence, nemají-li ztratit půdu pod nohama. Stav podobný i novým státním úřadům, kde jedno presidium by vystačilo na dosavadní čtyři... Hledáte pracovní síly, máte je tam.

A tak se nám rýsuje problém řízení práce s vyšší perspektivou: jako otázka, jak odčerpát vsutku neproduktivní síly z aparátu, kde jsou zapojeny jako domněle pracující a jak zachovat ty, kteří znamenají výkonost, na jejich místě.

Jedině tak docílíme nejmenších ztrát na národním neviditelném majetku, na vzdělání, které společnost investovala do lidí.

Znamená to tedy i na příklad přesun dívek do zaměstnání, které dosud z většiny zastávali muži. Na Chebsku selské německé dívky v letě působily v hotelnictví. Kolik nepracujících mužských máme v hostincích! A jak by je mohli nahradit ženy, i s přihlédnutím k tomu, aby neutrpěly mravní úhony. A stejně tak v holičství, v dopravě a mnohde jinde. Vždyť vývoj od r. 1914 k tomu směřuje, a to nejen u nás, nejen v Německu, ale i v Anglii a jinde, kde ženy vykonávají odpovědná zaměstnání na př. v dopravě. Na poště už nám je to samozřejmé.

Znamená to náhradu zdravých sil účastníky války, kde stačí jejich síly. Znamená to přísný výběr přílivu studující mládeže do určitých škol, na př. obchodních, s výpočtem, kolik v tom kterém roce budeme potřebovat těch či oněch úředníků. Vždyť znárodnění znamená koncentraci duševních funkcí do vyšších správních celků a tedy úsporu úřednického aparátu již samo sebou. Znamená to i vyřazení přespočetných živnostníků tam, kde je překryví oboru. Možná sestavit optimální tabulky: na 10.000 obyvatel je potřebí na p.ř. 3 kominíků, 15 hostinských, 4 řezníci, 8 krejčí, 5 holičů a pod. (uvádím bez statistických podkladů, jen příkladmo); a podle toho osídlivat.

Hlavní problém osídlení jsou ovšem hmotné podmínky, za nichž »přeškolení« budou zakládat nové existence.

Vázným problémem změny povolání byly dříve majetkové závislosti. Dělník či živnostník měl v sídle svého

povolání domek, pracně postavený z výtěžků životní dřiny často splácený ročními anuitami. Opustit toto vlastnictví! Vzpomeňte, jakým to bylo problémem při vyklizování Slovenska v r. 1938, kde Češi měli nemovitosti. Dnes tato otázka je zcela podružnou. Stát se stal vlastníkem tolika nemovitostí, že může jednoduchým oceněním starého i nového vlastnictví provést přímo v ý m ě n u nemovitosti v dosavadním pracovišti za obdobnou nemovitost v sídle novém. Nárok na nemovité vlastnictví má především přece ten, kdo státu odevzdává na jiném místě plody své práce, před tím, kdo náhodně dříve přišel a není často pracovně zasazen ani tam, kde to pohraničí potřebuje. Nad silné lokty či výmluvná ústa tu právě v lidové demokracii musí zvítězit potřeba lidu, státu, potřeba výroby jako podkladu národního bohatství.

Jestliže zbavím živnostníka možnosti svobodného výdělků, pak mu bude jistě lépe vyhovovat forma družstevního podnikání nějaké menší továrny v pohraničí, kde zůstává iniciativním spolupodnikatelem, než tuhá zapřaženost námezdního poměru v továrně. A dělníkům nutno dát takové sociální poměry, aby necítili svůj stav nový proti dřívější práci kancelářské jako ponížení, ale rovnocennou příležitost životní. Však jsme nedělali nacionalisaci proto, aby několik exponentů stran a několik lidí s mocnými lokty zaujalo dobře placená místa. Dělati jsme je — a všichni — proto, aby se dělník měl lépe. Dělník rukou i dělník, pracující pérem. Která strana si to uvědomí a rázně za tím půjde, může v příštích volbách docílit přízně právě pracujících vrstev.

Není pochyby o tom, že Národní fronta, která prošla zatěžkávací zkouškou ve chvíli, kdy si troufla pozvednout cenovou hladinu a snížit životní standard většiny obyvatelstva, může provést toto generální dílo, nedá-li se vést osobními nebo úzce stranickými hledisky. Pak založí republiku natrvalo i v ohledu pracovní morálky, v ohledu lidské důstojnosti. Pak z rámce sociálního programu vytvoří i dílo sociální. Snad pak půjde za dalším, ovšem dlouhodobým problémem osídlovacím, za zvýšením populace.

literatura a umění

Antonín F e n c l

Divadlo ve »Velkém státě«

(Několik poznámek k chystanému divadelnímu zákonu a k socialistickému státu.)

H. G. Wells v knize »Angličan se dívá a svět« (český překlad vyšel r. 1922) praví:

»Poněvadž fabiánští socialisté rozšířili víru, že v jejich projektovaném státě každý člověk nezbytně bude veřejným zřízencem nebo veřejným žákem, poněvadž stát bude jediným zaměstnavatelem a jediným vychovatelem, jest nutno zdůraznit, že Veliký stát nepředpokládá ani jedno, ani druhé. Jest formou volnosti a nikoliv formou zotročení. ... Stát ... nebude v zaměstnavatelském vztahu ke spisovatelům nebo umělcům, rovněž ne k divadlu — třebaže budovy divadelní bude stavět a vlastnit ... ponechává volné osobní iniciativě lidí naprosto neúředních většinu zájmů, zábav a okrášlení osobního života a všechny možné způsoby kolektivních sdružení, sociálních a politických diskusí, náboženských věr, filosofii a podobné. ... Tato otázka, ... až bude rozřešena, zaplaší jistě noční mru strašící kolektivní duši, organizovanou jako odvětví veřejné služby, a šilenstvím, že zachází se spisovatelé, kritiky, umělci, vědeckými badatelé jako s loutkami na drátkách a úředně je ustanovuje asi tak jako nyní britský stát své biskupy pro péči o hromadnou duši. ... Nade vše jest důležité starati se o zachování diskuse, nepřipustit žádného omezování svobody mluvit, psát, rozšiřovati knihy a umělecké publikace a udržeti nevyvíjející svobodu kritiky všech současných institucí a společenských procesů.«

... aby se vývojem těchto pokusů, prožívajících dosud své dětství, vypracovala a ujasnila ... idea kolektivního státu jako měřítko pro individuální život.»

Názory Wellsovy nejsou pro nás nijak rozhodujícími. Ale Wells je vážný myslitel. Opravdový sociální průbojník. Spisovatel, který svou literární dráhu nastoužil dílem vědeckým. O dva roky dříve, než otiskl svou první práci beletristickou. Proto je prospěšno si připomenouti jeho myšlenky. Ve dnech, kdy náš národ nastoupil cestu k ideálu, jehož skutečnění předpokládal Wells za 200 let.

Věčná byrokracie

Wellsův Veliký stát, jenž má být nejideálnějším státem socialistickým, je opovrhnutelným nepřítelem byrokracie. Ta musí být nejdříve vyhlazena, neboť dovede se chytit zakuklovatí do nejpočtějších myšlenek a plánů. Není pro ni místa ve Velikém státu, který je sociální soustavou, vyznačující se velikou individuální svobodou a obecným porozuměním mezi občany pro kolektivní myšlenku a kolektivní cíl. Veliký stát je opakem státu otrockého, k němuž soustavně míří houževnatá byrokracie, po všech porážkách vždy znovu oživující, přizpůsobující se každým poměrům a skrývající se za nejvznešenější hesla. Byrokracie, která z nejvášnivějších průbojníků dovede vytvářet kožené přednosy velmi úřední. Byrokracie — matka neplodnější a nejspolehlivější ochránkyně nových a nových — a vždy nebezpečnějších — kořistníků.

Srovnáme nyní postup a výsledky naší divadelní reformy, provedené před rokem, s tím, co Wells říká o poměru Velikého státu k divadlu a umělcům vůbec

V téže době, kdy byla vyhlášována vláda lidu, několik mužů rozdělilo sobě a svým přátelům všechna česká divadla. Nikým nezvolení, nikým z vůle lidu nepověřeni. Tak to již bývá v revolučních dobách. Ale títo mužové 26. července 1945 s jeviště Divadla 5. května slavnostně prohlásili, že v ilegalitě za doby okupace připravili nový plán pro české divadelnictví a především nový divadelní zákon. Nedočkavým divadelníkům v rychlosti bylo oznámeno, že všechno soukromé podnikání je z divadelnictví vyloučeno. Divadla bude provozovat stát, země, města, družstva měst i družstva divadelníků a divadelních návštěvníků. Návštěvy obstará stát, stát dá rozsáhlé a vydatné subvence a všichni divadelníci budou dokonale a docela znamenitě placeni. Vše je opřeno o nový divadelní zákon, který oni mužové v ilegalitě za doby okupace podrobně vypracovali. Nu, okupace trvala šest let — to je jistě dostatečná doba, za níž může být připraven zákon opravdu dobře promyšlený. Poněvadž hercům bylo slíbeno výslovně, že budoucí krásné gáže budou odstupňovány podle toho, jak dlouho kdo je u divadla a tyto nově upravené gáže budou vypláceny již od měsíce srpna, rozcházeli se poslouchači z přeplněného hlediště divadla v náladě opravdu nejradostnější.

Nejbližší dny přinesly zklamání, které se stupňovalo každým uplynulým měsícem. Ukázalo se především, že žádný promyšlený divadelní zákon nebyl připraven. Nebyl také veřejnosti předložen. Nastalo vzájemné obviňování a resignace divadelní rady, o jejíž vzniku a existenci kolovaly nejfantastičtější pověsti. Narýchlo svolávané rady. Jejich tajuplnost byla podezírána. Pak se nejdůvěrnější zasvěcenci dověděli, že ÚRO připravila jakýsi návrh. Kolovalo několik jeho proklepů. Divadelníci, pokud mohli si návrh pročísti — dalo se to většinou tajně — vyměňovali udivené pohledy. Z textu křičel kvap a improvizace. I neoborníku bylo na první pohled jasno, co podstatných věcí v návrhu vůbec není uvažováno. Prezidentu republiky nemohl být předložen vyhovující a důstojný text pro dekret o divadelnictví.

Nový rok je na celém světě i v divadelnictví mezníkem. V lednu musí být zhruba hotovy plány pro podzimní sezónu, aby včas byl opatřen repertoár a angažování potřební pro něj herci. Nový rok je také vyvrcholením finančních zásob pro jarní a letní období. Divadelní hospodář musí mít uloženy z podzimních příjmů takové úspory, aby z nich mohl propláceti bez poruch jarní a letní deficity.

Nový rok 1946 zastihl naše divadelnictví nepřipraveno. Nemělo ani stopy plánu pro sezónu 1946-47. Divadelní pokladny byly prázdné, přemnoho účtů — zvláště pensijní pojištění a nemocenské — nezaplaceno. Ministru financí předložený požadavek subvencí v obnosu 200 milionů zvýšen na 300 milionů. Tedy skoro desetinásobek toho, co stát dříve na divadla věnoval. Ministr mohl dát jen zlomek této sumy. Nesnáze z toho vzniklé dovršeny byly skuteč-

ností, že z ustavených družstev bylo úředně potvrzeno jen jediné a že města i země zdráhaly se plnit úkoly, jež jim určil výnos ministerstva školství a národní osvěty. Zdá se, že mnohá divadla jsou v rozpacích, jak splnit závazky vůči zaměstnancům. Je v zájmu veřejném zjistit stav a postarat se, aby všichni divadelníci měli být z čeho živi o prázdninách. Ministerstvo sociální péče jistě dostojí své povinnosti. Ale musí se mu dostat porozumění a pomoci. Jinak by nynější zkoušky herecké zdatnosti, prováděné ne zcela promyšleně, mohly vzbudit dojem obmyslnosti. Nebyla by pak daleko myšlenka, že divadelníci mají být ošizeni. A k tomu nesmí být dán ani stín příležitosti.

Srovnání našich jednorozhodných divadelních zkušeností s tím, jak si Wells představuje divadlo ve Velikém státě, nepřiliví ve prospěch naší reformy. Je proto potřeba prozkoumat příčiny nezdaru. Pokusme se o to alespoň z částí

Veřejné mínění o divadle

Návštěvnícká obec »Lidové divadlo« uspořádala mezi svými členy dotazníkovou akci, aby poznala, »jaký je živý poměr diváka k divadlu«. Z článku, jenž byl o tom uveřejněn ve »Svobodných novinách«, jsou zřejmy tyto výsledky akce:

a) Odpovědi na dané otázky jsou ze 60 proc. od návštěvníků starších než 30 let a dvě třetiny všech odpovídajících mají středoškolské nebo vysokoškolské vzdělání. Skoro všichni (94 procent) sledují referáty v novinách, přes 70 proc. docela ve více listech.

b) Do divadla chodí jen 3 procenta pro vzdělání, 20,6 proc. pro řešení otázek dneška, ale skoro polovina všech odpovídajících užívá divadla pro rozptýlení (31 proc. pro příjemné pobavení a 17 procent pro chvíli úniku od všedních starostí).

c) 80 procent chodí do divadla víc než jednou měsíčně a to ještě přibližně stejným způsobem chodí také do kina.

d) Téměř polovinu (47,4 proc.) láká do divadla autor, čtvrtinu herci, ale jen 5 procent režisér a výpravu jen — 1 procento.

e) 48,8 proc. chodí na lacinější místa, aby mohli jít do divadla víckrát.

f) 48 procent odpovídajících přálo by si, aby byla zvýšena přitažlivost divadla a toto více přiblíženo obecnstvu. V návrzích k tomu cílících žádají snížení vstupného, zavrhují hry tendenční, stejně jako aktualizace, ale chtějí dobrý humor a iluze.

Možno mít rozličné názory na cenu takových dotazníkových akcí, ale kdo jen trochu pozorně sledoval během uplynulého roku, jakou odezvu u obecnstva mělo naše zreformované divadelnictví, vidí, že výsledek ankety nijak podstatně se neliší od toho, co vlastně bylo všem zřejmo.

Nejpozoruhodnějším je malý zájem nejširších vrstev lidových a mladých lidí do 30 let. Způsob, jak divadla byla provozována, vypudil z divadla nejčinnější návštěvníky. Toto zjištění zvoní na poplach. Nezapomínejme, že odpovědi jsou od lidí vzdělaných a opravdových milovníků divadla. A i ti zavrhují tendenci a aktualizace a žádají si humor a iluze. Myslíte, že je jiného názoru udfený továrenský dělník, který pro návštěvu divadla ubírá si několik hodin pohovy a spánku?

Divadelním theoretikům snad něco poví skutečnost, že podstatné části obecnstva je divadlo — zábavou. Autoři po právu vycházejí ze soutěže vítězně.

Jsou všichni loňští reformátoři našeho divadelnictví tak charakterově silní, aby otevřeně doznali, že se mylili? Uvědomují si alespoň, že divadlo lidu nejen nepřiblížili, ale značně odcizili?

V době, kdy divadla ve SSSR návštěvníkům nestačí a v celém světě je velká divadelní konjunktura.

Projev »veřejného mínění« návštěvnícké obce Lidového divadla nesmí zapadnouti bez povšimnutí!

Mha za mnou...

V našem státě nesporně vládne lid. Zdá se však, že určité silné individuality stále ještě si to neuvědomují.

Zdravý rozum, rozum lidový, jistě si představuje: Když se dělá v kterémkoli oboru nový zákon, sezve příslušné ministerstvo nejzkušenější odborníky — patrně to nebudou nejmladší lidé — a ti vypracují návrh podle svého mínění a svých sil nejdokonalejší. S patřičným zřetelem k našim poměrům. Tedy žádné bezduché napodobení. Poněvadž jde o lidi starší, jež by mohl někdo podezírat, že zaostalosti i při

všech jejich životních zkušenostech, bylo by dobře — ide-li o jeden ze základních zákonů — postup jednání zveřejňovati, aby návrh mohl býti posouzen širšími kruhy občanstva, než přijde k projednávání ve sněmovně. Toho tedy našemu divadelnímu zákonu není popřáno.

Je tudíž třeba jeho nynějším tajuplným zpracovávatelům položit několik otázek: Jsou si dobře vědomi, že divadlo za všech dob od začátku lidských dějin bylo vždy základem kulturního života národa? Ze bylo vždy a je i dnes výtažkem života občanského? Ze tedy ustanovení divadelního zákona jest vlastně jádrem celé velké řady základních zákonů, které určují náš všeobecný občanský život? Ze tedy nový divadelní zákon musí do všech podrobností souhlasit s naším životem národním? Uvědomují si, že na nový divadelní zákon, tolikrát slíbený, trpělivě celý dlouhý rok čeká několik tisíc divadelních odborářů a 250 tisíc organisovaných ochotníků? Ze tento zákon má dáti nový vzhled i život našim krajům? Ze má ukončiti právní nejistotu, jež řadu měst, okresů a docela i obě naše země zatížila neúnosnými finančními požadavky? Ze tato právní nejistota způsobila již i skutečnou bídu a dokonce nezastíraný hlad mezi divadelními zaměstnanci?

Zdá se za těchto okolností odpovědné a vůbec možné, aby návrh tak důležitého zákona — a to návrh jediný — vypracovali titíž lidé, kteří před rokem z reformy udělali zmatek? Aby jej vypracovávali jen ti to ztroskotavší reformátoři v nepřístupných poradách tajuplně zasvěcených? Není odůvodněná nedůvěra, že by tato tajuplnost mohla přinésti něco nedobrého? Není nasnadě podezření, že chystaný návrh bude zmetek? Není přirozená obava, že ztrácí se tím tajnostkářstvím jen drahocenný čas?

Náš nový divadelní zákon má dalekosáhlejší význam, než si jeho dosavadní navrhovatelé uvědomují. Bude to nejmmodernější zákon v celém světě po druhé světové válce a všichni si jistě přejeme, aby byl také nejpokrokovější a sociálně nejdokonalejší. Je to zákon, jenž v nejednom směru dotýká se práva mezinárodního. Tvořen malým národem v době velkého pokusu, musí osvědčiti, že naše státní snažení jde k dobře promyšlenému cíli. Je to zákon našeho nového průmyslu, který má a musí posílit státní finanční sílu. Jsou-li ještě u nás někde romantičtí snílkové, kteří spínají ruce nad spojením pojmů divadelnictví a průmyslu, odstraňte je z jednání o divadelním zákonu! Jsou nebezpeční svou nevšímavostí, neboť nepozorují, co se děje v celém světě. Jsou to ti, kteří se zařídili na vybírání dotací ze státní pokladny, místo aby se snažili státní pokladně opatřiti příjmy. Lpí příliš v minulých nemravech, než aby mohli prospěti národu. Šero čarodějné kuchyně jim prospívá. Proto: chceme-li mítí pokrokový divadelní zákon, důstojný velkých snah našeho lidu, musí zmizeti všecko černokněžnictví. Návrh zákona musí býti zpracováván v jasném denním světle veřejné diskuse. (Pokračování.)

doba a lidé

Josef Němeček

Očistec a vykoupení štrálských Čechů

Exil reformovaných Čechů po Bílé hoře je z nejnádhernejších stránek historie zápasu o svobodu přesvědčení v dějinách lidstva...

I.

Zasviť mi, ty slunko zlaté...»

Trochu historie.

Bedřich II. splnil starý sen Hohenzollernů a odtrhl Slezsko od země koruny České.

Za války prusko-rakouské se ocitly severovýchodní Čechy v pruském záboru. Hradečtí měšťané se seznámili s pruským velitelem města gen. Kalksteinem, příslušníkem státu tehdy ovlivněného voltairiánskými osvícenskými ideami, svěřili se mu se svou tajnou náklon-

ností k evangelické církvi i obtížemi, které jim pro to působí rakouské úřady.

Generál podal zprávě samotnému králi, a ten, aby získal zdatný a pracovitý lid do zpuštěného, řídky obydleného a zaostalého Slezska, zaručil zvláštním glejtem svobodu ve víře a jazyce těm, kdo se vystěhují kolonizovat Slezsko.

Do Čech byl vyslán Jan Liberda, ohnivý kazatel a duchovní pastýř česko-bratrské exulantské obce rixdorfské u Berlína. Posel osvícení a víry zvěstoval nadšenými slovy milost a vůli Jeho Veličenstva krále pruského.

Z Čech vyjely vozy, kryté plachtami, a zamířily k severu napříč hrabstvím kladským.

Ve 150 letech odchází čtvrtý emigrační proud z vlasti...

II.

„Peklo“

Exulanti se usadili kolem Střelína pod Vratislaví a založili obce Husinec, Horní, Dolní a Střední Poděbrady, Kočoušky, Kamenný Kostelec, Bučinu atd. Usadili se i v městech. Zakotvili na Odře u Opolí v Bedřichově Hradci, Vilémově Kolonii, Petrově Hradci, Mníchově, Ozimku, Myšlině atd.

A stěhovali se i dále na východ. Založili na Poznaňsku Velký a Malý Tábor, Čermín, Veronikapoli, na Lodžsku se usadili v Zelově, Kučově, na Volyni v Hlupanině atd., ano pronikli až na Krym a pod Kavkaz.

Šestá generace!

České osady v Pruském Slezsku se netěšily dlouho svobodám, zaručeným velkým slovem německého krále. Než uplynulo 90 let, vzali jim školu, kostel i české duchovní. Češi se bránili. Bránili se s houževnatostí zápasu kozinovského. Proslili, jezdili, dovolávali a odvolávali se, psali petice — všechno marné!

Přepranovali je.

A když se odvolávali na slova Písma, že má každý podle svého jazyka Pána vzývat a chválit, vysmála se jim celá konsistoř. A když Němcům řekl Jan Hradecký z Mastné po tříhodinovém vzrušeném rozhovoru: »Musíme spolu přece jednat křesťansky! Ale co vy děláte, není vůbec křesťanské.« řekli mu německy bezostyšně: »Gesetzlich ist christlich.«

Lidé městští podléhali rychle asimilaci, jen na venkově držela Bibli Svatá a kancionál české vědomí, zakořeněné v selství.

Avšak zatím co usedlosti pod jejich rukama vzkvétaly a rostly, jazyk český odumíral, hynul. Kolonie se zastavila ve vývoji. Vždyť nebylo inteligence, soli národního a kulturního života.

Výmarská republika zesílila germanizační tlak a šroub Adolfa Hitlera drtil neomylně, bez milosti a důsledně.

Již třetí generace nepoznala českých škol. Česká kniha nemohla proniknout do míst, kde se měla vrátit k své úloze z doby probuzenské a bojovat o české duše. A knížku nejdůležitější, český slabikář, děti vůbec neznaly. Styk s Čechami, zvláště s Náchodem, byl zamezen. Úřady komolily nebo vůbec zaměňovaly česká příjmení za německá a odmítaly křtiti českými jmény. Například diktovaly a vnutily jména čistě germánská. Ze Střelce se stal Körner a měl syny Kurta či Reinholda, z Radiměřského Rath a dceru pokřtili na Gučrun či Hildegardu atd.

Česká kolonie žila patriarchálním životem, v němž se konservoval svět a jazyk otců z doby odchodu z vlasti, a tíhla citově do Čech s dědičným steskem pradědů, toužících po návratu, v srdci.

Zahleděna sama do sebe, bezbranná, byla vydána německému na nemilost...

... a jejího života bylo namále...

A přece!

Přes bídu a ústrky se tradovalo s generací na generaci prorocství, že se šestá generace navrátí domů.

Útiskem rostla víra v přesvědčení.

Po válce.

Fronta trčela v těch místech plných sedm neděl jako součást sovětského ocelového kruhu kolem Vratislavě. Sověty bojovaly, Sověty krvácely. Pak přišli Poláci, bratři po krvi a osudu, a dobytou zemi obsadili.

Avšak ani Čechevové v Polsku, trpící za války s Poláky pod stejným generálním guvernérem, neznají vlídného, bratrského porozumění, neznají českou školu ani z dob první ČSR, která dávala Polákům u nás všechny předpoklady k svébytnému kulturnímu i politickému životu, o školách všeho druhu ani nemluvě, jako dává i dnes.

Jako kdysi Němci upírali našim na Střelínsku český charakter a donutili je dávat děti do německých škol, rukovat a sloužit, tak jim jej dnes upírají i noví páni, zálibně pošilhávající po spořádaných statcích, elektrifikovaných, v bohatém, rovinatém kraji 200 m nad mořem. Bylo lépe, dokud byla ve Střelíně Rudá armáda, avšak komandanturu zrušili a rudoarmějci se stáhli z Polska.

II.

Vykoupení

Poselství do Prahy.

Záchranu mohl přinést jen návrat do vlasti — jinak není odsunutí s Němci do zbytku říše.

V srpnu přijíždí poselstvo do Prahy, předstupuje před předsedu vlády Zd. Fierlingra a tlumočí volání českých obcí od Střelína. A republika, krvácející dosud z ran šestileté okupace, plní velkolepě národní program. Vystěhovává Němce a Maďary, dává životnou náplň slovanské ideji a navrácí do vlasti syny, odsouzené k národní smrti. Předseda vlády nemůže oslyšet toto volání a dává příkazy k rychlému jednání.

Ovšem umístění v ČSR je obtížné, krčí rameny ministerstvo zemědělství už v srpnu 1945! Pak je poslou na Stříbro, a poněvadž tam místo nestačí, musí se spokojit s mariánskolázeňským okresem.

Jak?

Doprava do vlasti byla jednou z přetěžkých otázek technicky i politicky, kterou marně řešily porada za poradou.

Ztrácel se čas a věc visela na mrtvém bodě.

Na štěstí jsou v československé administrativě lidé bez laciné popularity sice, avšak lidé srdce. Je jich málo sice, vlastně jich není nikdy dost, ale tím více vynikají nad okolí. Takového anděla strážného našli krajané v dru Frant. Staškovi, min. radovi v úřadě předsednictva vlády, menšinovém pracovníku, který věnoval velkou část svého záslužného života záchraně českých duší. A potom je tu Československý ústav zahraniční, který osvědčuje práci své oprávnění být ústředím péče o zahraniční krajany. A tato dvě místa vytrvale tlačila střelínskou věc, až se nakonec řeklo, když se ten ústav domnívá, že je věc proveditelná, ať ji tedy provede.

Tím byl vyhrán boj o přesvědčení čs. úřadů, trvající od srpna do listopadu.

Na Střelínsku.

Na Kačenčíných horách už ležel sníh, když přijel do Střelína autokar s repatriační misí. »Bude se stěhovat! Už jsou tady!« letělo slavné zvěstování od úst k ústům po vsích rychleji než jel autokar. A večerní schůze byla navštívena, že nebylo hnutí.

Večerní schůze.

Husinec, těžký válečný poškozenec, civí s ohořelými troskami. Střechu modlitebny pokryli prkny, okna jsou dosud vybita. Evangelická chudoba střízlivé bratrské modlitebny je tím silně podržena. Několik svíců rozptyluje tmou na tvářích v pološero. Stojí tu potomci nejvěrnějších Kristova učení.

Myslíš na Růžový palouček, Temno, Skaláky, na bludné cesty výkvětu českého národa, strádajícího v cizině.

Dnes máš právě ty tolik štěstí a tolik cti, abys tlumočil pozdrav československé vlády a přinesl slavnou zprávu, že se proroctví naplnilo — a právě v šesté generaci!

Tekou ti slzy po tvářích a pláčí jiní.

Kdo by se styděl za tyto slzy!

Přirozeně, nemůžeš neupozornit, že ČSR není idyla, nýbrž ČSR je práce a zase práce a v ní spasení pro všechny. Ale zato můžeš těmto lidem s hrdostí na svou vlast slíbit bezpečí osob i majetku a plná občanská práva, zaručená všem již samou podstatou demokratického a socialisujícího státu. A tohle lidé, vysvobození z persekuce, zvláště oceňují!

Ovšem dojetí nutno překonat a připravit stěhování. A do organizace zasahuje šťastné, rozechvělé očekávání nejbližších dnů.

Jaká asi je ta vlast. Jestlipak jsme dost dobří pro návrat, zpytují svá svědomí lidé, jimž se návratem do vlasti realisuje již na zemi kus jejich hluboké víry v posmrtné spasení.

Umíme dělat, pane, a teprv doma budeme pracovat! Uvidíte, že nebudete litovat. Jen nás odtud vysvoboditel Domů.

Američané zapůjčili vlakovou soupravu, kterou vozili polské repatrianty do Mezilesí, ještě přidali doprovod dvaceti vojáků a po odstranění vážných politických překážek, po třech dnech a třech nocích usilovné práce v nepřetržitém dešti konečně vyšlo slunce. Tehdy už se nakládaly poslední vagony.

Hněte venkovským člověkem! Nakládá se nábytek, mouka, zrní, drůbež, stroje, kola, saně, vozíky, nářadí — vždyť venkovský člověk může všechno potřebovat a všechno musil zaplatit. Babka veze pytel starých škrpálů, pantáta prkýnka. Však on s nimi v Čechách leccos zatluče. Nakládají košťata a bůhví co ještě, co projde očím repatriační misse.

Kovář Jirman, jeden z těch, kteří věřili skálopevně v návrat, ukládal do země po celou válku železo a podkovy, aby nejel do vlasti s prázdným. Mětráky kovu propotily muže při nakládání...

Ze Střelína vyjel vlak o 45 vagoních, ložených až po střechy.

Doma.

V Mezilesí už čekali naši železničáři a celníci.

Kdepak naši!

A tu už byli navrátilci od Střelína v dobrých rukou.

Dne 20. listopadu 1945 kolem poledne přejížděl vlak československou hranici. Z otevřených vagonů vyhlížely tváře, smějící se ze závoje slz. Nemluvíli. Co také říkat na prahu země ve chvíli, kdy se naplňuje touha pokolení!

Šestá generace se vrátila!

Doma!

Jeli na Stříbro. Ale protože nikdo nezaručuje, že rezervované usedlosti reemigrantům zůstanou, musil odjetí na okres Mariánské Lázně větší počet, než bylo původně plánováno. Část zajištěných statků byla totiž zatím přidělena lidem z vnitrozemí...

III.

Očistec

Tři Sekery.

Pokřčení ramen ministerstva zemědělství, následek nedodržení slibů, pokud jde o rezervované usedlosti, jsou na samé hranici ve výšce 750 m. Těžko se tu žít, kdo se nedovede po dřevorubecku ohánět sekýrou. Je tu sice ještě továrna na hračky. Znáte přece, jaké živoření je hračkařství.

Tam přišlo 400 osob. většinou zemědělců z roviny... Však také okresní správní komise musila dát k dispozici 50.000 Kčs na sociální výpomoci, aby lidé mohli existovat ve vymodleném československém nebi. Statky bez obilí, peníze vázány, příjem žádný. Z čeho tedy žít?

My, lidé z protektorátu, známe horší věci na světě

než je fyzická nouze. Je také útisk a křivda — a ty jsou tím těžší, čím nespravedlivější.

MSK.

Místní správní komise v Třech Sekyrách je vládou v místě, kam Praha nevidí. Pan předseda Soukup chodí v zelených šatech a se štětkou na zeleném klobouku, vodí velikého vřáka a práská bičkem o nohavici. Vesnice je jeho.

Komise nevidí ráda nové lidi. Dokonce tvořící 80% obyvatelstva. Ale kdo by z vnitrozemců lezl plahočit se po těchto drsných kopcích, když na ně ministerstvo zemědělství pamatovalo osidlovacím plánem, v němž jim odborníci vykázali pohraniční okresy, přibližně podmínkami odpovídající jejich dosavadním sídlům!

Člen komise Trnka říká: »To jsou Poláci. My jim říkáme Poláci. Nemáme je rádi. Jsou horší než Němci. To máme Němce raději.«

»Jak jste zjistil, že jsou Poláci?«

»No, študival sem to.«

Na to se muž Trnka dozvídá, že tito lidé přišli s Poláky do styku teprve po této válce a ještě nemají naprosto důvodu k osobním sympatiím. Pan Trnka přijme vysvětlení a nemá Čechy ze Střelína dále rád. To má raději Němce.

MSK je regentskou radou v samoděržaví. Zachce se jí, vysadí tátu s osmi dětmi z chalupy a přidělí jinému, a táta je dodnes neumístěn. Vezme sedlákovi lepší vůz, odebere koně a vrátí je po 14 dnech zchvácené. Zakáže brát brambory ze sklepa a dnes se vyhazují shnilé. Vyžaduje obilný kontingent od osidlenců, kteří přišli těsně před zimou na statky s prázdnými sýpkami. Komisi se zachce a neosídli. Má své zákony a svůj řád. Invalida Hanuš se tísni v malé světnici s pětičlennou rodinou. Komise nechce a švadlena Kvádrová se musí vystěhovat. Komise tu umístí vnitrozemce.

A vláda zaručila přednostní právo reemigrantům, vláda zaručila dokonce výslovně i jejich občanskou rovnoprávnost. Zdálo by se, že je to nadbytečné v státě tradiční demokracie, který socialisuje, t. j. pomáhá hospodářsky i politicky pracujícím lidu.

Ale ve Třech Sekerách — a nejen tam — mohli bychom jmenovat Janov na Mostecku a jiné obce — nemá vláda co říkat národním výborům a správním komisím.

»Sem z Prahy nikdo nepříjde. Netěšte se. A jestli si půjdete stěžovat, uvidíte! Povede se vám ještě hůř!« říká zpupně »pan Franc« ze správní komise v Třech Sekerách.

Naši z ciziny něco vydrží. Nikde se s nimi nemazlí. A tyto Střelínské Němci znali přitisknout. Proto dnes naši z ciziny mlčí.

Ale špína se neutají. A úředník Československého ústavu zahraničního, který v husinecké modlitebně, hrdý na svou vlast, sliboval občanská práva a svobody, přiváží do Tří Seker komisí za komisí.

Je veřejná schůze. Lidé naříkají na drsný kraj a těžký život, opakují sliby, které dostali a nebyly splněny, nemají stroje, jsou zklamáni primitivností zdejších chalup a hospodářství. Nic více.

Předseda se štětkou na zeleném klobouku spokojeně požívává bičem o kalhoty. Tak vida, na správní komisi není stížností, konstatuje žoviálně.

Zastrašeným lidem zní v uších: »... a jestli si půjdete stěžovat, uvidíte!« Avšak z té Prahy přece jenom přišli. Je třeba být opatrnějším, nebo chcete-li prohnanejším. I mění se v Třech Sekerách taktika.

Bráha požádal učitelku, aby usnadnila její dcerce srozumitelnost některých termínů německým slovem, protože ještě všemu nerozumí. Udělá se z toho 5, slovy: pět protokolů, které letí do Prahy s návrhem na odsun rodiny. A věc srovná v klidu přednosta zemské školní rady a je po aféře. Navrátilová si přivezla radiový přijímač, neschopný provozu. Neznalá zdejších poměrů jej nehlásila. Slečna z místní pošty je jedna z těch, kteří

ztěžují život reemigrantům při každé maličké příležitosti. I zabaví aparát SNB a už jde trestní oznámení k chebskému soudu, přestože pražské ředitelství pošt tolerantně dalo pokyn aparát Navrátilové vrátit a věc urovnat smírně, bez četníků a soudů.

Pan předseda Soukup a jeho spolupracovníci hledají mezi reemigranty nacisty a esesmany. Vyšetřování na vyšetřování.

Není klidu ani pokoje. Kde je konec šikanám?

Volby!

Ano, jediné volby mohou přinést změnu!

Volby.

V obci je jich 80%. Prosadí tedy svou vůli. A jejich vůli, vůli lidí práce, náboženské víry a dobré vůle, nemějí pokoj v obci pro všechny. Měli již tolik trpělivosti vydržet tedy do voleb!

Pan předseda se štětkou na zeleném klobouku se sesedl se správní komisí a snadno si spočítali svoje volební vyhlídky.

Však ejhle! Volební řád dává hlasovací právo těm osobám, které jsou čs. občany dne 15. března 1946. A tito lidé mají dekrety, datované dubnovými daty!

A dne 23. května odpoledne, 39 hodin před volbami, jsou střelínští reemigranti zbaveni rozhodnutím OSK v Mar. Lázních volebního práva.

Potomci těch, kteří se tak houževnatě rvali o českou školu a kněze, se nepoddali. Poslali delegáty do Prahy. Do věci zasáhl i úřad předsednictva vlády a ministerstvo vnitra rozhodlo, že reemigranti volební právo mají. Protože jestliže má německá žena ve smíšeném manželství podle dekretu č. 33 ode dne podání do vyřízení žádosti příznán charakter čs. občana, proč by ne měli mít tutéž vlastnost příslušníci čeští, kteří nadto měli ztratit volební právo jenom proto, že přetíženi od dělení ministerstva vnitra nebylo s to vyhotovit jejich dekrety dříve. A rozkaz v tomto smyslu šel do Mar. Lázní. Předseda Soukup si svolal reemigranty pozdě k večeru a bez zřetele na věk a zdravotní stav je zdrže do půlnoci. A znovu zkoumal spolehlivost a minulost znovu zkoumal přesvědčení. Pak přijímal rukou dáním slib věrnosti — feudál od vasalů.

NAKONEC REEMIGRANTI STEJNĚ VOLIT NE SMĚLI A NEVOLILI!

Po volbách.

Pan předseda byl zvolen zbývající pětinkou obyvatelstva, zapil volbu v hospodě a kraluje stejně jak dříve...

Ze Tří Seker se už vystěhovalo 15 exulantských rodin, protože nenacházejí ani ve vlasti klidu. Za dnešních podmínek se asi budou stěhovat další. Jaký zájem proboha, ale mají ti lidé na štvání a šikanování těchto pokojných obyvatel?

Rekněte, proboha, nejsou tento Soukup i jeho pomahači lidmi s fašistickými methodami, kterých se přece už jednou musíme zbavit?

IV.

Z á v ě r,

o kterém sní úředník Československého ústavu zahraničního, který, hrdý na svou vlast, sliboval v husinecké modlitebně občanská práva a svobodu jako samozřejmost.

Ministerstvo vnitra a zemědělství s osidlovacím úřadem konečně udělaly na místě pořádek. Po řádném vyšetření poměrů a zjištění, že ve Třech Sekerách správní komise, resp. národní výbor, nepracuje v duchu čs. demokracie a socialismu, rozpustila nynější výbor a nařídila nové volby, přístupné všem občanům podle dřívějšího rozhodnutí min. vnitra. Už není slyšet práskár bičku o kalhoty ve vsi, kde zůstane štětká na zeleném klobouku symbolem zlobné svévole.

Komunistická strana Československa provinilce vyloučila ze svých řad, protože nemohou být členy strany, kdo se dopouští křivd na pracujícím lidu, nemohou nosit pěticípou hvězdu, kdo utiskují, a nemohou spravovat jménem KSČ veřejné věci, kdo nerespektují vládu československou a jednají proti jejímu programu.

Ve vsi zavládl klid. Všichni si oddychli a těžká sedláčina na zapomenutém pomezí Čech, v kopcích, na kamenité, těžko rodící půdě, se stala i lidem z roviny lehčí a radostnější.

My, lidé z protektorátu, známe horší věci na světě, než je fyzická nouze. Je také útlak a křivda.

věda a práce

Dr. Jiří Alter

Žít nebo nežít

II.

Není obrany

Prof. L. N. Ridenour zavrhuje v sedmém článku především často se vyskytující myšlenku jakéhosi zvláštního prostředku, který by buď zabránil explozi pumy nebo by ji předčasně vznítil. Není podobného prostředku proti atomické pumě, jako není ničeho podobného proti dřívějším výbušninám. Létací puma V 1 je pro to dobrým příkladem. Musela být sestřelena buď pilotovaným letadlem nebo dělostřelbou. Ještě důkladnějším vzorem je raketa V 2, proti níž nebylo vůbec pomoci. Za půl století práce s chemickými výbušninami nikdo ještě neobjevil, jak by se dal vznítil náboj pomocí jakýchsi paprsků nebo zničit bezdrátově na vzdálenost. Není velice pravděpodobné, že bychom získali lepší výsledek u atomických pum.

Problém činné obrany proti atomickým pumám se skládá tudíž z otázky objevení náboje při náletu, sledování jeho dráhy radarem, automatického výpočtu dalšího letu a sestřelení, než bude příliš blízko. Aby byly hranice Spojených států náležitě kryty radarem, bylo by třeba zřídit 250 prvotřídních radarových stanic po pěti zvláštních radarech o průměrném osazenstvu 200 mužů. Celkový náklad by byl asi 375 milionů dolarů. S tímto zařízením by bylo možno objevit spolehlivě blížící se letadlo nebo náboj na vzdálenost asi 200 mil a sledovat jeho dráhu. Sestřelení raketového náboje (a o takový bezpochyby půjde) pomocí pilotovaného letadla se zdá vyloučeno na základě omezení lidské odolnosti při manevrování letadla za tak ohromných rychlostí. Nejjednodušším způsobem zachycení náboje bez pomoci pilota je dělostřelba. Stačí však poukázat na to, že v poslední válce protiletadlová děla s veškerou vyspělou technickou pomocí mohla mluvit o štěstí, když zasáhla raketu.

Lze tedy očekávat, že se vyvine létací stroj, vyslaný válkou rychlostí směrem k vypočtenému cíli, s vlastním hnacím strojem a leteckou kontrolou, vedený mechanismem na hledání cíle. To vše lze vybudovat, a jistě že se již o tom pracuje. Ale i kdyby se to podařilo, nezůstane přece v platnosti titul: není obrany? Příklad nás poučí. Když se Angličané dověděli o německých přípravách k bombardování Anglie pumami V 1, měli více než půl roku času se na to připravit. Přesto doletělo více než 35 procent V 1 do Londýna, když Němci začali, a teprve o osm neděl později byly zásahy stlačeny na 9 procent. K atomické válce by i devět procent bylo smrtelným pro Londýn za méně než jeden den. Shrneme-li všechny svoje znalosti a po-

znatky, shledáme, že ani při zasazení všech svých prostředků nebudeme s to zachytit dostatečně velký díl vystřelených atomických pum, abychom zachránili cíl. Není obrany.

Agenti a sabotéři

V osmé kapitole prozrazuje ředitel E. U. Condon, co lze očekávat od tak zvané soukromé války, čili od vyzvědačů a agentů. Takový agent bude i v atomické věku tradičně omezen ve svém řemesle — jeho fyzické prostředky budou zase malé. Ale to již neznamená malou zkázu. Nemusí se již dostat do bezprostřední blízkosti svého cíle. Nemusí již hlídati hlídače. Malá atomická puma, již agent sestrojí ve svém úkrytu, sebere všechno v okruhu jedné míle. V kouli zvící maleho melounu je nahromaděna energie 20.000 tun ekrasitu.

To znamená, že vše, co je nutno chránit, musí být ve středu kruhu o poloměru jedné míle, uvnitř kterého spolehlivě není podezřelých lidí nebo věcí. Kterýkoli dům může být tak nebezpečný jako sklad dynamitu. Dvacet tisíc tun lze uschovat pod pultem. Americká vláda prozatím nezamýšlí oznámit podrobnosti, ale víme, že celková konstrukce pumy neváží více než tunu. Může tedy být sestrojena ve velikosti a tvaru registratury nebo pianina. Z jaké vzdálenosti může její vyzarování být pozorováno? Když se ptali prof. Oppenheimera při výslechu v senátu Spojených států, není-li nějakého vědeckého přístroje, jímž by bylo spolehlivě možno objevit ve washingtonském suterénu bednu, obsahující atomickou pumu, odpověděl: »Ano, znám takový přístroj. Je to šroubovák, s nímž by se při pátrání musela svědomitě otevřít bedna za bednou, až se najde puma.« A nežertoval. Malé vyzarování atomické hmoty — před rozkladem — je účinně absorbováno kovovým obalem hmoty. Zabalení pumy do dřevěné bedny by ji neprozradilo inspekci ani v sousedním pokoji. Musíme si tedy uvědomit, že všude, kam můžeme postavit registraturu, může stát puma, schopná zabit sto tisíc lidí a zničit každou obyčejnou stavbu v okruhu jedné míle. A nemůžeme objevit tuto pumu, leda že bychom o ni brkli, prohlížejíce každý pokoj v každém domě v každém městě. A představme si policejní stát jako důsledek této tvrdé skutečnosti ve světě, který by nezatratil válku! A jak lehce lze dopravit atomickou hmotu z cizí země! Vypadá jako obvyklé kovy a může být dopravena na příklad jako hřebíky. A konečně ve světě plném podezření může kterýkoli třetí stát využít nedorozumění mezi dvěma jinými státy, aby vyvolal nebo urychlil válku výbuchem takové pumy v jednom z nich. Budete klidně pohlížet na rozvlněné moře střech kolem vašeho domu, budou-li se státy předhánět ve výrobě atomických pum? Nebude-li továrny na pumy, nebude také třeba hledat sabotéry.

SSSR versus USA.

V kapitole deváté uvažují o blízkosti katastrofy dva autoři: prof. F. Seitz a prof. H. A. Bethe, jenž již dříve vyjasnil atomickou továrnu uvnitř slunce. Člení především dobu od vzniku myšlenky k prvému dopadnutí atomické pumy ve tři periody. První z nich je perioda tápání, doba theoretických a experimentálních příprav, trvající tři roky. V druhé dvouleté periodě byla konstruována první operační jednotka atomické hmoty, postaveny pokusné továrny a navrženy ohromné stavby pro výrobu hmoty. Ve třetí periodě tyto továrny již pracovaly a vyrobily první pumy. Autoři se nyní tážou, jak dlouho by to trvalo, než by jiné státy mohly dospět ke stejnému výsledku. V Rusku i ve Francii pracují muži význačných schopností. Uran se vyskytuje na mnoha místech mimo Ameriku. Doluje se v pozoruhodných množstvích v Jáchymově v Československu, v Rusku, Švédsku a Norsku, nehledě k velkým ložiskům v belgickém Kongu. Není kromě toho pochyby, že se najdou v zemi o takovém rozsahu jako v Rusku tak vydatná lo-

žiska, aby mohla být zahájena velkorysá výroba. Mnoho Američanů si namlouvá, že ruský průmysl nepostačuje kvalitativně. Naproti tomu poukazují autoři na příklad ruského programu výroby tanků za války. Rusové vyráběli ve velkých množstvích tank, který byl tak dobrý jako nejlepší německý a mnohem lepší než americký Sherman. Tento program vyžadoval úsilí rovného americkému úsilí při výrobě pumy.

Kdokoli začne nyní s vývojem atomické pumy, počítá s lepšími poznatky než Američané. Dva hlavní poznatky jsou vědomí, že je puma účinná, a úřední zpráva o atomické pumě, vydaná prof. Smythem. Nesmíme se domnívat, že muži jako Joliot a Auger ve Francii nebo Kapica, Landau a Frenkel v Rusku by nyní potřebovali tak dlouho jako Američané, aby dospěli ke stejnému cíli. Nebudeme asi daleko od pravdy, když odhadneme celkový čas periody první a druhé na tři roky místo pěti v Americe. Naproti tomu lze počítat, že perioda pro výrobu ve velkém bude poněkud delší, protože budou potíže ve vývoji separace plutonia od uranu. I když posuzujeme délku této doby na dva roky, dojdeme k výsledku, že atomická hmota může být vyráběna ve velkém během pěti let. Co se týče konstrukce pumy samotné, může lehce být dokončena během jedného roku, takže celkem šest let vystačí na výrobu pumy, poněkud méně než potřebovali Američané.

Doba však může být mnohem kratší. Hlavní tajemství bylo prozrazeno a třeba první popud dán, když první puma byla svržena na Hirošimu. Dále bylo — poněkud unáhleně — v rozpočtu předpokládáno, že jiné národy nebudou tak důmyslné jako Američané, praví autoři a to je snad úplně nesprávné. Mimo to mohou práce jiných národů být mnohem pokročilejší, než se předpokládá. A konečně nesmíme zapomenouti, že geniální muži jiných národů mohli vypracovat metody, jež daleko předčí metody americké a zkrátily by značně dobu výroby. Námitka, že za pět let Amerika bude zase o velký kus dále, se nedá ospravedlnit, protože do té doby jiné národy mohou Ameriku také předhonit.

V desátém článku sleduje prof. I. Langmuir (pocetný Nobelovou cenou r. 1932) možnosti závodů ve zbrojení. V prvním údobí budou mít pouze Spojené státy atomické pumy a budou je hromadit. V druhém údobí začnou i jiné národy vyrábět pumy, kdežto Spojené státy budou jich mít tolik, že vystačí vyhubit veškerá nepřátelská města. I v tomto údobí se budou Spojené státy cítit bezpečny. Ve třetím údobí bude několik národů mít dostatek pum, aby zničily všechna nepřátelská města. Za tohoto údobí nebude žádný národ bezpečný. Výhoda překvapení celkem zmizí. Podle odhadu stačí 10.000 pum ke zničení všech měst ve Spojených státech. Ve čtvrtém údobí by nový typ atomických pum nebo radioaktivní jedy zničily celý povrch nepřátelské země, takže by nedošlo k odvetě. Vítěz z takové války by pak vládl nad celým světem.

Autor bere za příklad Sovětský svaz. V letech 1934 až 1940, místo aby sledoval politiku »appeasementu« jako jiné národy, Svaz připravoval ohromný program vojenských příprav, ne však pro útočné cíle, nýbrž na obranu proti německému útoku. Vojenští odborníci, jak němečtí tak američtí, velice podceňovali tyto přípravy a byli překvapeni silou, již byly německé armády hnány ze Stalingradu do Berlína. Náklad na výrobu atomické pumy by byl daleko menší, než Rusko věnovalo své obraně. Jestliže by se mezinárodní situace vyvinula směrem takovým, že by se Sovětský svaz cítil nejistým, mohl by Svaz začít mnohem rozsáhlejší atomický program než kterýkoli jiný národ. V takovém závodu by Rusko podle autora dosáhlo údobí třetího a čtvrtého dříve než Spojené státy.

Článek pak líčí postavení vědců v Sovětském svazu, jejich výchovu a plány. Porovnává potom politické pojmy doma i v Rusku a soudí, že »chceme-li se snášet

s ostatními národy jiných ideálů, nemůžeme trvat na tom, aby naše pojmy svobody a demokracie platily všude. Takové věci vyžadují dohody a moudré státnické politiky.«

Konečně se obrací článek proti velkovýrobě atomické energie i v míru, poněvadž by vyrobená atomická hmota lehce mohla být zpravována v pumy. To by vyvolalo nové problémy dozoru. Celkem by bylo nejlépe zničit všechny atomické pumy, jakož i továrny na jejich výrobu, a dokonce i všechny zásoby U-235 a plutonia, kdyby byly překážkou skutečné světové kontroly.

»Made in U. S. A.«

V jedenácté kapitole shrnuje prof. H. C. Urey předcházející úvahy a vyznačuje při tom několik zajímavých bodů. Navrhuje-li se, aby pro ochranu před atomickou pumou byly významné továrny stavěny pod zemí, podotýká, že by to nezabránilo zničení lidí nahoře, a jestliže vojenské továrny nemohou chránit občany své země, nač tedy jsou vůbec a proč zachovati je před zkázou? Když vojenské síly nemohou pomoci občanům, komu by na tom záleželo, aby se chránily samy? Dále poukazuje autor na upotřebením atomické hmoty k pohonu lodí a vyvozuje, že by to zřejmě i znamenalo použití ve válečných lodích, což ovšem je nová příprava k válce. Kontrola výroby atomických pum nestačí. Nikdo dnes neví, kolik jich je vyrobeno a ani americký kongres neví, jakými silami disponuje. Atomická puma vyvolává a vyvolá strach ve všech zemích, i ve Spojených státech. Tato zbraň ukončila druhou světovou válku a ochromila zároveň obranu Spojených států. Strach před ní je s to zničit naši svobodu a útok by zničil civilizaci světa na staletí.

V dalším článku se zabývá prof. L. Szilard zavedením a organizací dozoru nad výrobou atomické energie. Známy americký komentátor W. Lippmann přispívá úvahou o mezinárodním a národním uzákonění nového řádu mezinárodních vztahů, podle něhož by sankce proti suverénnímu státu (protože se nedá uzákonit mezinárodně na základě veta), nýbrž proti osobám, které jsou odpovědné za rušení pořádku. Že celý rozvoj již k tomu míří, je patrné z norimberského soudu. V jeho přípravě se Spojené národy zavázaly, že budou nejen němečtí útočníci, nýbrž i všichni budoucí uchvatitelé odpovědní stejnému zákonu. Organizace spojených národů jest ústavní výbor světového státu pověřený zajistit všeobecný řád. Jestliže by se dnes Spojené státy severoamerické v zenitu své síly postavily za myšlenku světového státu, je jisté, že by se s nimi spojilo mnoho jiných národů. Nikdy nebylo takové příležitosti.

Radu článků jednotlivých činitelů končí prof. Albert Einstein návrhem, jenž by vedl k mezinárodní bezpečnosti. Návrh dělí postup na čtyři období. Vzájemný dozor hlavních vojenských mocností nad výrobou útočných zbraní a výměna technických vědeckých objevů by především zmenšily nedůvěru a strach. Cílem prvního kroku je příprava odnárodnění vojenských sil. Druhé období bude založeno na stále výměně vojenského a vědecky-technického personálu mezi různými národy. Tak by se národní armády soustavně změnily ve vojenské síly nadnárodní (supranational). Současně by připravily hlavní vojenské mocnosti pracovní řád nadnárodní organizace bezpečnosti a arbitrážní rady. Ve třetím období by tyto dva výbory počaly práci a vojenské síly by byly podřízeny nadnárodní organizaci. V konečném období by měl být učiněn pokus, aby se všechny národy podřídily dobrovolně nadnárodní organizaci.

V závěru článku vyzývá Federace amerických atomických badatelů všechny, jichž se to týká, aby pomohli zbavit náš věk zhoubného zbrojení a shrnuje vyjádřené myšlenky takto:

Problém nás postavil před jednu z nejtěžších světových krisí. Problém se posunul na politickou plošinu a tam zůstane. Věda nevynalezne žádnou ochranu, aby

nebezpečí zmizelo. Problém je světový. Není již pouze národních řešení.

Národy mohou mít atomickou energii, a daleko více. Nemohou ji však mít ve světě, kde hrozí válka.

Pro Spojené státy severoamerické není zdravý žádný program, který není vybudován na zásadě, že vlastní prozíravost a trpělivost musí být větší než u kohokoli jiného. Pumpy jsou označeny »Made in U. S. A.«

Není mnoho času. A život je v sázce.

dopisy

Technik nepatří do generálního ředitelství?

Vážená redakce!

Pan J. Hejda obhazuje ve svém článku v 18. čísle »Dnešku« o generálních ředitelstvích zásadu, že mají být hlavně orgánem stanovnicím rámcové program průmyslu a dohlížejícím na jeho splnění, za ponechání co největší volnosti jednotlivým závodům. To je koncepce, s níž můžeme plně souhlasit. Ne tak za jedno jsme s tvrzením, že do generálního ředitelství nepatří především technici, nýbrž organizátoři, finančníci a právníci. K tomuto bodu měli bychom několik připomínek. Naprosto správný je požadavek schopných organizátorů ve vrcholných institucích, jejichž funkce jest především organizační. Není nám však jasné, proč je zde technik stavěn jako protiva organizátora. Co máme rozumět podle názoru pana Hejdy pod dojmem organizátora, stává-li jej proti techníkovi a vedle právníka resp. finančníka? Nechceme se zde pouštět do přesné definice tohoto pojmu, ale nahlížíme-li na něj jako na člověka, který s danými prostředky dovede udělat kus práce, což je nakonec věci nejen vtipu, ale i důsledného promyšlení daného problému, pak nevíme, proč by v této funkci měl technik stát za právníkem či finančníkem.

»Technik má být v provozu — a ne sedět v kanceláři a koncipovat dotazníky.« Bvlo by ošem nutno si ujasnit přesně pojem technika. Někdo si představuje pod ním člověka, který dovede navrhnout třeba soustruh, jiný opět člověka, který rozumí materiálu, nebo pachtícího se za větší účinnosti nějakého zařízení, pohánějícího lidi k práci, atd., ale pravděpodobně si málokdo uvědomuje, že je to člověk, který jest většinu svého času v bezprostředním styku s pracovníky, který musel od píky procházet všemi stupni organizace a který svým předčasným matematickým a přírodovědeckým vzděláním si osvojil jasné a přesné myšlení, které je při plánování nezbytné zapotřebí.

Je protismyslné tvrdit, že k rozhodnutí, má-li auta vvrábět rozbitý či nerozbitý závod, nebo má-li se zavést do výroby ten či onen typ vozidla, je vhodnější finančník nebo právník, kteří svá rozhodnutí mohou stejně udělat teprve na podkladě dobrozdání techniků. Je u nás zakořeněným předsudkem, že právník se dokáže zmocnit problému s širšího hlediska a hodí se tudíž na vedoucí místa lépe, než technik, kterého má stejně k dispozici. Máme zato, že prosperita našeho průmyslu i jeho budování je v první řadě otázkou technickou a technicky organizační. Každý plán potřebuje co nejsuššího materiálního a kalkulačního uvážení, aby se nepohyboval na nejistém poli fantasmie, a jest bezpochybně zapotřebí vedoucích lidí, kteří osobně vidí do těchto problémů, aby nebyli úplně závislí na tom, co jim jiná osoba dá nebo nedá k dispozici a v jakém směru je ovlivní. Bvlo by proto podle našeho názoru logičtější, aby ukáže-li se toho nutnost, měl technik k dispozici právníka resp. finančníka a ne naopak. Podle našeho názoru patří proto na vedoucí místa v průmyslu v první řadě technici s co největší průmyslovou praxí a rozhledem. Ostatně pan J. Hejda uvádí sám, že úkolem generálních ředitelství je dohlížet a stanovit směrnice výroby — organizovat jednotné výzkumnictví, starat se o výměnu technických zkušeností a pod. Tedy úkoly, které jsou rázu výlučně technického a jejich splnění nelze si představit bez techniků.

Či má být hlavním důvodem, proč technici nemají přijít do generálních ředitelství že »tam mají větší platy, jednoduchou frekvenci a celkem žádnou odpovědnost?« To poslední bvlo by ovšem velmi smutným úkazem, i když tam bude právník nebo finančník.

Inž. Oldřich Karas.

Mladí v sobě

Vážená redakce.

se zájmem jsem si přečetl článek p. Valenty o dnešních zálibách a hrách dětí. Dovolte mi, abych já, 18letý, několika příklady ukázal nejen na zábavy dětí, ale vůbec nás, dospívající mládeže. O dětech je známo, že jsou velmi pozorné ke všemu, co se kolem nich děje, že všímavost dětí ke všemu dobrému i špatnému je největší, a že s nevědním zájmem kopírují a ve své fantasmii překopávají vše, co vidí u starších, o čem slyší, nebo co spatří na obrázcích v novinách, ve filmech.

Jiný je ovšem onen jedovatý pramínek chování a zábav nás starších. Říkám, že v očích dnešní mládeže rozhodně klesla cena života někdy na míru zcela povážlivou, ale ne tragickou. Jistě se zeptáte: Proč?! Snad nejlepší odpovědí bude život svých 30 spolužáků, nejrůznějším způsobem politicky naladěných. Život naší oktávy za poslední dva roky.

Ani ne 17letí jsme byli nasazeni v málo slavné technické nouzové pomoci. A kdy se naše mravy uvolňovaly, kdy klesala cena života? Vážení, mnohokrát. Bvlo to při překročení hranic na černo, na falešné listiny SS, které jsme sami zhotovovali, vyplňovali, podpisovali. Při náletech hloubkových letců v Ruzyni, při nemocích, kdy člověk musel do práce. A pak jsme se vrátili do škol, do oktávy. Docela jiní, s novými názory, škole přerostili přes hlavu, milující i nenávídějící.

Zálby v naší třídě? Stále nabitě revolvery, shánění automatů, vyhrožování profesorům, barikády z levic, manifestace, navštěvování poprav, časté porušování kázně, filmování »Nepolapitelného Jana«, který vyzraždil celou třídu, atd. Reknete, nic jiného než laškariny. Ano, ale někdy až příliš smutné...

Ale, všichni jsme již usměrnění, všichni máme vážné zájmy, ku podivu, víme co chceme v životě a známe život odjinud než z čítanek, známe ho opravdověji. Jsme takoví, jak nás doba vchovala, dobří i špatní, ale neohnutí a svrovi.

A nyní, co s námi bude dál? Nejsme jistě sami, a ať jdeme do praktického života, nebo na vysoké školy, musíme ledacos na svých povahách pozměnit. Víme dobře, že nemůžeme být stále revolučně neukázněni, ale nemohou se také věčně nabízet listky na poravy za cigarety, nemůže být ideálně kvintána pistolka a nesmí mladá matka šilhat nadšením, když vidí dopravovaného, jak se bojí smrti.

Myslím, že Edvard Valenta odvážně upozornil na problém, o kterém se mezi lidmi již dlouho mluví. O dnešní výchově dětí ve školách, rodiči, pomocí výstav, fotografií, dokumentárních snímků. Je zajímavé, že dětem se většinou nevravují pověsti z našich českých dějin, že se jim neukazují obrázky z českých kraji, hrady, zámky. Že se nemluví o krásách naší vlasti, o dobrých vlastnostech člověka, o pravdě a pravdomluvnosti. Bvlo by zajímavé, zjišťit, kolik dětí ví o Hitlerovi, kolik o Mistru Janu Husovi nebo o T. G. M. Každé malé dítě ví, co je to koncentrační tábor, ale kolik těch alespoň na obrázku vidělo dětský koutek někde v parku cizí země, radostně úsměvy matek nad prostým štěstím dítěte, které si hraje s hromádkou písku. A přitom u nás není téměř dětských hřišť. A není to tak dlouho, co jsem viděl na plátně biografu děti, české děti z roku 1936—38, hrající si na hromadách bílého písku, u vody, stavějících si tunel, zvířačí... A za okamžik se promítala metoda německé výchovy: děti s puškami, tanky s dětmi, rvácky hitlerjugend, kterým s radostí přihlíželi němečtí vedoucí! to bvla také výchova: nesmíš být dobrým, spravedlivým člověkem, nesmíš mlouvat lidstvo, ale nenávidět musíš, nenávidět, prát se... a dnes... »Kdybyste viděli umírajícího, třeba nevinného Němce, kohněte do něho...« říkal jeden učitel, český učitel svým žákům, jak nansal ve 4. čísle Dnešku čtenář F. S. ... a vyměňovat pistole mezi mládeží bvde pomalu taková věšák jako vyměňovat známky...

STZ, (Ml. Boleslav).

listárna redakce

Rybitví. Píše nám národní správa Spolku pro chemickou a hutní výrobu: »Číslo »Dneška« ze 27. června t. r. přineslo pěknou glossu pana V. G. pod titulem »Rybitví«. Potěšilo nás uznání naší technické práce a jejího významu pro celé hospodářství. Právě proto nám záleží na tom, aby informace v glosse byla zcela správná. Po té stránce musíme konstatovat, že závod Rybitví není dílem Synthesie či Explosie, nýbrž Spolku a byl postaven za nejtěžších okolností v roce 1939 jako moderní náhrada tehdy odstěpených závodů v Ústí n. L. a Falknově. Bohužel, není správně ani tvrzení, že v Rybitví bvde výroba penicilinu. Myšlenka ta bvde síce skutečně byla, byl zde i příslib, zdá se však, že po vjasnění všech kompetenčních otázek bvde výroba patrně v Roztokách a ne v Rybitví. Za to má tento náš závod nejkrásnější chemické výzkumné ústavy v republice a koncepcí svého technického založení — stejně jako ostatní moderní závody našeho národního podniku — představuje odrazový můstek pro českou chemii do úspěšné budoucnosti. V souvislosti s narážkou pana V. G. na historickou tradici obce Rybitví, reprezentovanou kdysi bratry Veverky, vynálezci ruchadla, můžeme Vám sdělit, že do dnes poměr našeho závodu k zemědělskému okolí je ten nejlepší, i když při jednáních o založení jsme byli uvítáni tehdejšími agrárními reprezentanty jedné organizace: »Tak, co nám za to dáte, když vás na Pardubicko pustíme?« Naši zemědělstí sousedé měli již předem pro význam velkého chemického podniku větší pochopení, nežli agrárnícky reprezentant.«

Oprava. V článku »Generální ředitelství znárodněných podniků« vyloučila se na stránce 248., třetí odstavec, třetí řádka smysl rušící chybou. Tam, kde se mluví o výsostných funkcích generálního ředitelství, má stát »dozor a organizace« a nikoliv »dovoz a organizace«, jak ostatně vysvítá z celé souvislosti.

Svět knih

KULTURNÍ ZPRAVODAJ

Josef Hora:

PO LEBECH

*Život se dlouhí do bolesti
mílami vzpomínek a let.
Teprve teď chápeme štěstí,
když odnáší své dary zpět.*

*Teprve teď cítíme plně
otisk ruky dávno vychladlé.
Teprve nyní, vlnu vlně,
se podívujem v zrcadle.*

*Ze pozdě je již? Z melodií
se snáší list a padá snh.
A hořce krásná, teď když mžije,
je píseň hodin večerních.*

Ze sbírky „Proud“.

ANTONIO DI MAGLIO:

Kdo nemůže co chce, má to chtít co může.

Nejstarší ruská kniha byla tištěna v Praze. Umění knihtiskařské je v Evropě poměrně nového data, jeho vynálezce Gutenberg vydal svoji prvou tištěnou bibli kolem roku 1443. Z Německa se knihtisk šířil poměrně dosti rychle. V Praze jsme měli první knihtiskárne již o necelé půl století později. Málo známou věcí jest, že v Praze byla tištěna první kniha ambukou, ruská bible. Nese datum 1517—1519 a je to proslulá bible Skorinova. Přesný její název zní: »Bible ruská, vyložená doktorem Franciskem Skorinou ze slavného města (gradu) Polocka. Bohu ke cti a

lidem pospolitým k dobrému naučení. Praha Česká. 1517—1519.« Je unikátem a byla zejména ruskými rozkošně považována za nejmérodatnější vydání bible. (Graf. listy.)

Lidové knihovny v Norsku za války velmi utrpěly. Na padesát knihoven bylo německým bombardováním nadobro zničeno a Němci kromě toho zabavili a zničili spousty knih z těchto knihoven, zejména komunistického a socialistického zaměření, jakož i knihy, které pokládali za »nemorální«. Nyní je v Norsku na 1000 lidových knihoven státem sub-

vencovaných. Norský státní rozpočet pamatoval na ně před válkou 250.000 norských korun ročně — dnes však věnuje na tento účel plných 850.000 korun. Stejně i obce projevují nyní zvýšené pochopení pro lidové knihovny. — Aby se umožnilo lepší využití knih i lepší zásobování venkovských knihoven novinkami, zasílá Ústřední knihovna knihy i do venkovských obcí. Připravují se také pozizné automobilové knihovny, které by objížděly pevně stanovený okruh. Jedna taková »knihovna na kolech« je již v provozu. — Státní knihovnická škola má být rozšířena a připravují se krátkodobé třídní kurzy pro vzdělání venkovských knihovníků. — Referentem pro lidové knihovny je nyní sekretář šéf Arne Kildal. K. i.

Anatole France:

PŘEVORSTVÍ

Našel jsem svého přítele Jana ve starém převorství, v jehož troskách byli již deset let. Přijal mne s klidnou radostí poustevníka, zbaveného našich bázní a našich nadějí, a zavedl mne do nepěstěné štěpnice, kde každého rána kouří svou hliněnou dýtku mezi svými švestkami pokrytými mechem. Tu jsme usedli, čekajíce na snídani, na lavičce před rozvířilým stolem, pod zřícenou zdí, kde myšičce kolébala růžové hrozny svých květů zároveň zvadlých i svěžích. Vihle světlo nebes čtvřelo se na listech topolů, které šeptaly podle cesty. Nekonečný a mírný smutek míjel nad našimi hlavami s oblaky bledě šedivými.

Když se mne ze zbytku zdvořilosti vyzpíchal na mé zdraví a mé věci, pravil Jan pomatým hlasem, se svraštilým čelem:

— Ať nikdy nečtu, není moje nevědomost přece tak chráněná, abych se byl nedověděl ve své poustevně, že jste nedávno odporoval na druhé straně denku proroka dosti lidumilnému, poněvadž učí, že věda a intelligence jsou zřídlem a pramenem, studnicí a cisternou všech zel, jimiž lidé trpí. Ten prorok, rozuměl-li jsem dobře, tvrdil, že, chcem-li učinit život nevinným a i přívabným, stačí vzdání se myšlenky a vědomosti, a že není štěstí na světě než ve slepé a laskavé lásce k bližnímu. Moudrá naučení, spásné zasa-

dy, které toliko chybně vyjadřoval a ze slabosti vyslovoval krásným jazykem, aniž postřehl, že potírání umění uměním a ducha duchem, znamená odsoudit se k tomu, že zvíťazíme jen duchem a uměním. Přiznáte mi po právu, příteli, že jsem se nedopustil tohoto žalostného rozporu a že jsem se vzdal myšlení i psaní, jakmile jsem poznal, že myšlenka je zlá a písmo zlobné. Této moudrosti došel jsem, jak víte, v roce 1862 po vydání filsofické knížky, která mne stála tisícovou námahu, a kterou filologové odsoudili, poněvadž byla psána s elegancí. Dokazoval jsem tu, že svět je nepochopitelným, a rozlobil jsem se, když mi bylo odpovídáno, že ve skutečnosti já ho nepochopil. Tu chtěl jsem hájit svou knihu; ale, když jsem ji znovu přečetl, nenašel jsem v ní již pravého smyslu. Zpozoroval jsem, že jsem byl stejně temný jako největší metafysikové, a že to byla křivda, když mi neposkytli část obdivu, jež vzburuji. To mne odvedlo zcela od transcendentálních spekulací. Odtal jsem se vědám pozorovacím a studoval fyziologii. Její zásady jsou dosti stále asi po třicet let. Věř v tom, že zába jest čistě upevněna špendlíky na korkovou desku a jest otevřená, aby bylo lze pozorovati nervy a srdce, které je dvojité. Poznal jsem však ihned, že při této metodě bylo by třeba doby mnohem delší, než slibuje život, aby mohlo být odhaleno hluboké tajemství byto-

stí. Cítil jsem marnost čisté vědy, která, pozorujíc toliko nekonečně malou část zjevů, postihuje vztahy příliš nečině pro vytvoření udržitelné soustavy. Chtěl jsem se v jedné chvíli vrhnouti na průmysl. Zadržela mne moje mírná povaha. Není podniku, o němž bychom říci předem, způsobí-li více dobra než zla. Křištof Kolumbus, který šel a zemřel jako světec a nosil roucho dobrého svatého Františka, nebyl by jistě hledal cesty do Indie, kdyby byl předvídal, že jeho objev bude příčinou vyvraždění tolika rudých kmenů, ve skutečnosti nešťastných a krutých, ale nikoli bezcitných k utrpení, a že přinese do staré Evropy se zlatem Nového Světa neznámé nemoci a zločiny. Otfásl jsem se, když lidé velmi počestní hleděli mne zaujmouti pro obchody s děly, puškami a třaskavinami, v nichž vyzískali peníze a pocty. Nepochyboval jsem již, že civilizace, jak to nazývají, jest utčen barbarství, a rozhodl jsem se státi divochem. Nebylo mi nesnadné provésti tento úmysl třicet mil od Paříže, v tomto malém kraji, který se denně vyliňuje. Viděl jste na cestě vesnici zboženě domy. Všichni selští synkové opouštějí pro město půdu příliš rozkouskovanou, která nemůže jich už uživit. »Iže předvídati den, kdy obratný člověk, skoupiv všecka tato pale, obnoví veliké vlastnictví, a uvidíme snad malého rolníka zmizeti z venkova, jako již malý obchodník

snáží se zmizeti z velkých měst. Buďte z nich, co bude možno. Nestarám se o to nikterak. Koupil jsem za šest tisíc franků zbytky bývalého převorství s pěkným kamenným schodištěm ve věži a s touto štěpnicí, které nepěstují. Trávím tu dobu pozorováním oblaků na nebi nebo bílé přize divoké mrkve na trávě. Je to jistě lepší, než otvíratí záby nebo vyráběti nový typ torpedovky.

Je-li noc krásná, nespím-li, pozorují hvězdy, které mi číni potěšení od té doby, co jsem zapomněl jejich jména. Nepřijímám nikoho, nemyslím na nic. Nesnažil jsem se přivábiti vás do svého útulku ani odstraniti vás z něho.

Jsem šťasten, že vám mohu nabídnouti omeletu, víno a tabák. Ale netajím se vám tím, že je mi ještě příjemnější, dávatí mému psu, mým králikům a holubům vezdejší chléb, který obnovuje jejich síly, jichž nezneužívají, aby psali romány, které ruší mír srdcí, nebo fyziologická pojednání, která otravují život.

V té chvíli přináležela krásná dívka s červenými tvářemi, s očima bledomodrýma, vlaje a láhev bílého vína. Ptal jsem se přítele Jana, zda nenávidí literatury a umění jako vědy.

— Nikoli, řekl: je v umění dětinství, které odzbrojuje nevášniv. Jsou to dětské ařičky. Malíři, sochaři mažou obrazy a dělají loutky. Toť vše! Nebylo by v tom mnoho zlého. Měli bychom býti dokonce vědci básníků, že užívají toliko slov, zbavených všeho smyslu,

Anglická poesie dneška. Luis Mac Neice náleží mezi mladé význačné anglické lyriky. Býval členem Andenovy skupiny, s Andenem, Spenderem a Day Lewisem. Mac Neice se však později od této skupiny odklonil, neboť nikdy nevěřil v poesii hesel a mluviti za jiné považoval za útek před vlastní odpovědností. Byl profesorem řečtiny v Londýně, potom přednášel o anglické poesii na americké universitě. Vydal četné lyrické sbírky, z nichž jsou nejvíce ceněny: »Podzimní deník«, »Země zavazuje« a »Tremplin«. — Edith Sitwellová se svými dvěma bratry, Osbertem a Sacheverellem, vydala před válkou kubistickou anthologii »Wheels«. E. Sitwellová vymanila se ze zvukových efektů hříček a vzdala se pokusnictví, aby uplatnila své nadání ve skutečně, osobitě a žensky odlišné poesii. — Další slibné zjevy anglické lyriky jsou Alex Comfort, Vernon Watkins a Dylan Thomas. K. i.

Nové francouzské knihy. V nakladatelství Stock vyšel nový francouzský překlad Dona Quijota od Francise de Miomandre s předmluvou Elstericha, v němž pisatel srovnává postavu Dona Quijota s Hamletem, Faustem, Odysseem a Cidem. — Gabriel Chevallier, autor

»Zvonokosů«, rozvíjí dále tento žánr v nové knize »Les héritiers Euffe« (Dědici rodiny Euffeovy), která vyšla v nakladatelství Presses Univ. de France. U Cartiera v Lyonu vydal evokační román lyonského života za svého mládí »Chemins de solitude...« (Cesty samoty). Je to nostalgická retrospektiva mizejícího života z doby před dvěma světovými válkami. — Louis Ferdinand Céline, t. č. ve vězení, dokončuje knihu »Massacre pour une bagatelle« (Vražední za hloupost). Je to historie příčin a průběhu uplynulé války, viděná Bardamuem a je míněná jako autorova obhajoba. Hned úvodní kapitola je bezostyšným zrcadlem francouzského smýšlení vůči nám ve dnech, které těsně předcházely Mnichovu. — G. Bernanos vydal v Pionu novou knihu »Monsieur Ouine« (Pane Ouine). Jádrem je alegorický konflikt světa hmotného a duševního. — Problémem naší ohrožené civilizace se zabývá v knize essayi »Le rocher de Sisyphe« (Sisyfova skála) Roger Caillois. Zamítá rozpor mezi pojmy kultury a civilizace, analyzuje intelektuální stav mládeže před válkou a opírá se o Goethův požadavek, aby každé nové svobodě odpovídala nová vnitřní disciplína. (Gallimard, 1946). — V N. R. F. (sbírka

Métamorphoses) vyšla jeho kniha »Les impostures de la poésie«, ve které žádá aktivní a kladnou účast básníka na přetvořování světa. — Pojednání o podstatě básnictví vyšlo ve francouzském překladu Ch. Bellangera »Le principe de la poésie«. — V nakladatelství Franc-Tireur vyšlo posmrtné dílo Marca Blocha, vynikajícího profesora národního hospodářství na Sorbonně, zastřeleného gestapem poblíž Lyonu v červnu 1944, »L'Étrange défaite«. M. Bloch podal v této knize historicko-filosofickou analýzu pádu Francie. K. i.

KNIHY REDAKCI DOŠLÉ

Vladimír Pazourek: **Přítomnost české literatury pro mládež.** (Studie.) S obálkou a v úpravě Jaroslava Švába. Vydal Václav Petr v Praze. 1. svazek edice. Výchova mládeže uměním, kterou řídí Vladimír Pazourek. Stran 98.— Kčs 30.— brož.

J. L. Hromádka: **Mezi východem a západem.** Vydal Kalich, nakladatelství Praha. Obálka Václav Karel. Stran 96. Kčs 36.— Brož.

O. E. Rolvaag: **Za oněch dnů.** Přeložila Marie Poljvková, Dil I. Obálka Karel Liška. Vydal Kvádr Praha. Str. 264. Kčs 96.— brož., 115.— váz.

Mudr. Frant. Pachner: **Otázka potomstva otázkou národního bytí.** Knihovna časopisu »Péče o mládež«. Brno, Tlatova 6. Vydavatel: Svaz československé péče o mládež. Stran 81. Kčs 15.—

Marie Komancová: **Zastřená tvář.** Básně. Vydané autorčiným nákladem.

Kam. Bednář: **Slovo májí právě — žádná mýlka — Kašpárkovi druzi z divadýlka.** Obrázky Jarosl. Švába. 75 Kčs.

Prof. dr. J. L. Hromádka: **O nové Československo.** (Soubor tří přednášek, proslavených v Husově domě v Praze.) Vyšlo jako 15. svazek Knihovny Nové mládeže, řízené Pavlem Hasterlíkem. — Obálka Jaroslav Šváb. Vydalo Vydavatelské oddělení YMCA Praha. Stran 90. Kčs 21.—

I. Ležněv: **Katané Evropy.** Překlad Bohumír Bartoš. Ilustrace: Kukryniksové a B. Efimov. Nakladatel: F. Nosek, Praha. Stran 391. Kčs 120.— brož.

Antonín Veselý: **Nebláznoucí podobizna.** Obálka a ilustrace Karla Lišky. Vydal Kvádr, nakl. a vydavatelská společnost v Praze. Stran 239. Kčs 120.— brož.

Paměti českých spisovatelů z dětství. Uspořádal: František Pražák. Nakladatelství J. Otto. Graficky upravil Josef Solar. Titulní kresba Jarmily Vávrové. Stran 223. Kčs 135. Váz.

kdyby ti nešťastníci, kteří se oddávají této zábavě, nebrali jí vážně a nestávali se při ní odpornými egoisty popudlivými, žárlivými, závistivými, maniakálními a pomatenými. Spojují s těmito směšnostmi představy slávy. To dokazuje jejich šilenství. Neboť ze všech iluzí, které mohou se zroditi v nemocném mozku, je sláva věru nejměšnější a nejžalostnější. To buď ve mně soucít. Zde oráč zpívají v brázdách písně svých otců; pastevci, sedíce na svahu pahorků, vyřezávají svým nožem figurky ze zimostrážových kofenů, a hospodyně hnětou pro sváteční dny chleby v podobě holubic. To jsou umění nevinná, kterých pýcha neotravuje. Jsou snadná a přiměřená lidské slabosti. Umění městská vyžadují napopak námahy, a každá námaha plodí utrpení.

Ale co zvláště trápí, zohyzduje a znetvořuje lidi, tof věda, která je uvádí ve styk s předměty, jimž nejsou přiměřeni, a ruší právě připomínky jejich styku s přírodou. Vybízí je chápati, když je zjevno, že živočich je stvořen k citění a nikoli chápaní; vyvíjí mozek, který je zbytečným orgánem, na úkor orgánů užitečných, které máme společně se zvířaty; odvrací nás od požitků, jejichž pudovou potřebu cítíme; trápí nás ohavnými ilusemi, představujíc nám obludy, které existují toliko u ní; tvoří naši nepatrnost, měříc hvězdy, krátkost života, odhadujíc stáří země, naši slabost, dává-

tic nám tušiti, čeho nám nelze ani spatřiti ani dosáti, naši nevědomost, vpravujíc nám ustavičně do hlavy nepoznatelné, a naši bídu, množíc naši dychtivost, aniž jí ukájí.

Mluvíím toliko o čistých spekulacích jejich. Přejde-li k aplikaci, vynalézá jen mučidla a stroje, v nichž nešťastní smrtelníci jsou popravováni. Navštivte některé město průmyslové nebo sestupte do dolu a řekněte, že to, co vidíte, nepřekonává vše, co nejdivočejší theologové vymyslili o pekle. A přece lze pochybovati, uvažujeme-li, zda průmyslové výrobky jsou méně škodlivé chudým, kteří je vyrábějí, než bohatým, kteří jich užívají, a zda ze všech zel života není luxus nejhorším. Poznal jsem bytosti všech stavů: nesetkal jsem se s tvorem tak ubohým, jako je mladá a hezká žena ze společnosti, která utráčí v Paříži ročně padesát tisíc franků za své šaty. Toť stav, který vede k nezhojitelné nervose.

Krásná dívka se světlýma očima nalila nám kávu s výrazem šťastné tuposti.

Můj přítel Jan ukázal mi na ní špičku dýmky, kterou si právě nacpal:

— Hleďte, řekl, tato dívka, která jí toliko slaninu a chléb a včera nesla na vidlicích otepi slámy, jejíž stébila má ještě ve vlasech. Je šťastná a nevinná, ať činí cokoliv. Neboť věda a civilizace stvořily zlo maravní se zlem fyzickým. Jsem téměř stejně šťastný jako ona, jsem téměř stejně tupý.

Nemysle na nic, nesoužím se ničím již. Nejednaje, nebojím se, že udělám něco zlého. Nepěstuji ani své zahrady ze strachu, abych neprovedl čin, jehož důsledky nemohl bych předvídati. Tak jsem dokonale klidný.

— Na vašem místě, řekl jsem mu, neměl bych tohoto klidu. Nepotlačil jste v sobě dosti úplné vědění, myšlení a jednatí, abyste zakoušel klidu oprávněné. Dejte pozor. Ať člověk činí cokoliv, žítí tof jednatí. Důsledky vědeckého objevu nebo vynálezu vás děsí, protože nelze jich předvídati. Ale nejprostší myšlenka, nejpudovější skutek má také nepředvídatelné důsledky. Prokazujete velkou čest inteligenci, vědě a průmyslu, věříte-li, že toliko ony předou svými rukama níf osudu. Nevědomé síly přidávají k němu rovněž nejednu maličkost. Možno předvídati účinek obálku, který padá s hory? Tento účinek může být závažnější pro osud lidstva, než vyjde-li Novum Organum nebo objevení elektřiny.

Nebyl to skutek ani velmi původní ani velmi promyšlený ani jistě druhu vědeckého, který dal naroditi se Alexandru nebo Napoleonovi. A přece miliony osudů byly tím změněny. Zná člověk vždy hodnotu a pravý smysl toho co činí? V Tisíci a jedné noci je povídka, která byl jsem nucen přičísti filosofický význam. Je to historka toho arabského kupce, který při návratu z

pouti do Mekky, usedne na okraj studny a jí datle, jejichž pecky hází do vzduchu. Jedna tato pecka zabije neviditelného syna Geniova. Ten ubožák nemyslí, že způsobí něco takového peckou a, když se dověděl o svém zločinu, zůstal všecek ztrnulý. Nepřemýšlel dosti o možných následcích každého skutku. Víme někdy, zda, když zdvihneme ruku, neudělíme, jako to učinil onen kupec, genia ve vzduchu? Na vašem místě nebyl bych klidn. Kdo vám říká, příteli, že váš odpočinek v tomto převorství, pokrytém břečtanem a lomikamenem není skutkem větší důležitosti pro lidstvo, než objevy všech učenců, a účinku opravdu zákazonského v budoucnosti?

— To není pravděpodobné.

— To není nemožné. Zijete zvláštním životem. Vedete divně řeči, které mohou být sebrány a vydány. Nebylo by třeba nic více za jistých okolností, abyste se stal proti své vůli a i bez vlastního vědomí zakladatelem náboženství, které bylo by přijato miliony lidí, jež učinilo by nešťastnými a zlými, a kteří povražďili by vašim jménem tisíce lidí jiných.

— Bylo by tedy nutno umřít, aby mohl být člověk nevinným a klidným?

— I tu dejte pozor: umřít, tof vykonati skutek nepředvídatelného dosahu.

Z knihy Zahradá Epikurova — přeložil St. K. Neumann.